

Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde Değer Bıçme Yöntemi ve Zamanı

Time and Method of the Valuation in the Liquidation of the Regime of Participation in Acquired Property

Arş. Gör. Abdulhamid ONUŞ^(*)

Öz:

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi sonucunda katılma alacağının belirlenebilmesi için tasfiyeye konu olan ve çeşitlilik arz eden tüm mallara değer bıçılması gerekmektedir. Tasfiyeye konu malların değerinin değer bıçmede esas alınacak olan yöntem ve değer bıçme zamanına göre değişkenlik göstermesi tasfiye sırasında her bir mal bakımından o mala ilişkin değer bıçme yönteminin ve değer bıçme zamanının belirlenmesini gerekli kılar. Bu çalışmada 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu mallara ilişkin olarak belirlenmiş olan değer bıçme yöntem ve zamanı doktrindeki görüşler ve yargı kararları doğrultusunda incelenmiş, konuya ilişkin kendi görüşlerimiz ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın ilk bölümünde edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde değer bıçme yöntemi, ikinci bölümünde ise edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde değer bıçme zamanı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Mal Rejiminin Tasfiyesi, Sürüm Değeri, Gelir Değeri, Katılma Alacağı.

Abstract:

In order to determine the participation asset as a result of the liquidation of the regime of participating in acquired properties, all goods subject to liquidation and having diversity must be valued. The fact that the value of the goods subject to liquidation varies according to the method to be taken as basis and the time of appraisal, makes it necessary to determine the method of appraisal and the time of appraisal for each property during liquidation. In this study, the valuation methods and time determined for the goods subject to liquidation in the liquidation of the regime of participation in the acquired goods in the Turkish Civil Code numbered 4721 were examined in line with the opinions and in the

^(*) Maltepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

E-posta: abdulhamidonuss@gmail.com.

Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-0299-482>.

Hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Gönderim Tarihi: 17.05.2021.

Makale Kabul Tarihi: 26.07.2021.

doctrine and judicial decisions, our opinions on the subject were presented. In the first part of our study, the method of valuation in the liquidation of the regime of participation in acquired property, and in the second part, the time of valuation in the liquidation of regime of participation in acquired property is examined.

Keywords:

Regime of Participation in Acquired Property, Division of Matrimonial Property, Market Value, Earning Value, Participation Asset.

GİRİŞ

Edinilmiş mallara katılma rejimi 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda¹ (TMK) yasal mal rejimi olarak düzenlenmiştir (TMK m.202). Kanun koyucu bu rejimin tasfiyesinde aynı bir paylaşım öngörmemiştir. Tasfiyenin tamamlanmasıyla birlikte eşlerden biri diğerine karşı yalnızca katılma alacağı elde etmektedir (TMK m.236/I). Bu bakımdan edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesiyle de eşlerin katılma alacağının tespiti amaçlanmaktadır.

Kanun koyucu TMK m.236/I hükmünde her bir eşin katılma alacağının diğer eşe ait artık değer yarısı olduğunu belirtmiştir. Eşlere ait artık değer nasıl tespit edileceği ise TMK m.231/I hükmünde düzenlenmiştir. TMK m.231/I hükmü şu şekildedir:

“Artık değer, eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktardır.”

Bu hükümden anlaşılacağı üzere edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinin tamamlanabilmesi için çeşitli malvarlığı unsurlarına değer biçilmesi ve biçilen bu değerler üzerinden kanunun öngördüğü hesaplamaların yapılması gerekmektedir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinin tarafların anlaşması yoluyla yapılması halinde bu hesaplamaların yapılmasına gerek kalmayacak olsa da ülkemizde edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi genellikle mahkemeler tarafından gerçekleştirilmekte, tasfiyenin tarafların anlaşması yoluyla yapılmasına nadiren rastlanmaktadır. Bu nedenle bu hesaplamalara ilişkin kanun hükümlerinin nasıl uygulanacağının anlaşılması önem taşımaktadır.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi genellikle mahkemeler tarafından gerçekleştirildiği için tasfiyenin tamamlanması da uzun bir zaman almaktadır. Bu süreçte tasfiyeye konu malların değeri değer biçmede esas alınacak yöntemle göre değişiklik göstereceği gibi, bu malların durumunda ve değerinde de değişiklikler yaşanacaktır. Bu bakımdan tasfiyeye konu her bir mal bakımından o mala hangi değer biçme yöntemi benimsenerek değer biçileceğinin, o malın hangi andaki durumunun değer biçmede esas alınacağı ve o mala hangi anda değer biçileceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

¹ RG 08.12.2001, S. 24607.

Kanun koyucu TMK m.232-235 hükümlerinde bu hususlara ilişkin olarak çeşitli düzenlemelerde bulunarak bazı ölçütler belirlemiştir. Çalışmamızda bu düzenlemeler kanun sistematığına uygun şekilde incelenerek değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. TASFİYEDE DEĞER BIÇME YÖNTEMİ

A. Sürüm Değeri (TMK m.232)

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu malın değerinin belirlenmesi, değer bıçmenin amacına, yöntemine ve değer bıçmede dikkate alınan kriterlere göre değişkenlik gösterir. Gerçekten de bir malın vergi değeri, sermaye değeri, gelir değeri, kira değeri gibi farklı kriterler göz önüne alınarak hesaplanan, buna bağlı olarak da birbirinden farklı olan birçok değerinin bulunması mümkündür.² Eşlerin tasfiyeye konu mallarının değerinin belirlenmesinin değer bıçmenin amacına ve yöntemine göre bu şekilde değişkenlik göstermesi, mal rejiminin tasfiyesi sırasında bu malların hangi değerinin tespit edilmesi gerektiği hususunda tereddütlerin yaşanmasına neden olur. Bu tereddütlerin ortadan kaldırılması için ise tasfiyede ölçü alınacak değer belirlenmesi gerekir. Kanun koyucu bu gerekliliği öngörmüş ve “*değer belirlenmesi*” başlıklı TMK m.232 hükmünü düzenlemiştir. TMK m.232 hükmü şu şekildedir:

“*Mal rejiminin tasfiyesinde malların sürüm değeri esas alınır*”

Bu hükümle birlikte kanun koyucu tasfiyeye konu malların değerinin belirlenmesinde değer bıçme yönteminin kural olarak sürüm değeri olduğunu hüküm altına almıştır. Bu bakımdan TMK m.232 hükmünün düzenleme amacı tasfiyeye konu malların değerlerinin belirlenmesinde ölçü alınacak değeri belirlemek³ ve böylece tasfiyede malların değerinin belirlenmesinde ortaya çıkabilecek sorunları engellemektir. Nitekim hükmün gerekçesinde⁴ de bu hükümle mallara değer bıçilmesi konusunda kesin bir ölçü konulmak istendiği ifade edilmiştir.

² Heinz Hausheer / Ruth Reusser / Thomas Geiser, *Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht*, Band II: Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht, 3. Teilband: Das Güterrecht der Ehegatten, 1. Unterteilband: Allgemeine Vorschriften (Artikel 181 - 195a ZGB), Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung (Artikel 196 - 220 ZGB), Bern 1992, Art. 211, N. 5; Şükran Şıpka, *Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, Madde Açıklamalı - İlgili Yargıtay Kararları - Çözümlü Tasfiye Örnekleri ve Bilirkişi Raporları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 247.

³ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 5.

⁴ TMK m.232 hükmünün madde gerekçesi şu şekildedir: “*Madde İsviçre Medenî Kanununun 211 'inci maddesini karşılamaktadır. Maddeye göre mal rejiminin tasfiyesinde değerlendirme yapılırken malın sürüm (rayıç) değerini esas alınacaktır. Böylece bu konuda tasfiye sırasındaki sürüm değerlerin esas alınacağına hükme bağlanması suretiyle kesin bir ölçü konulmak istenmiştir.*” <https://0214uf202-y-https-www-lexpera-com-tr.proxy2.marmara-elibrary.com/mevzuat/gerekceler/turk-medeni-kanunu-madde-gerekceleri/1#>, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

1. TMK m.232 Hükümünün Hukukî Niteliği

Mal rejiminin tasfiyesi sırasında malların sürüm değerinin esas alınacağı düzenlendiği TMK m.232 hükmünün hukukî niteliğinin tespiti önem taşıyan bir konudur. Zira bu kuralın emredici nitelikte olduğunun tespiti halinde tarafların bu kurala aykırı olarak yapacakları düzenlemeler kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olacaktır (TBK m.27). Bu nedenle taraflarca yapılacak düzenleme, söz konusu emredici hukuk kuralının uygulanmasını engellemeyecektir.⁵ Buna karşılık bu kuralın yedek hukuk kuralı niteliğinde olduğunun tespiti halinde, bu kural yalnızca taraflarca aksine düzenleme yapılmadıkça uygulama alanı bulacak ve tarafların yedek hukuk kuralına aykırı olarak yapacakları düzenlemeler geçerli olacaktır.⁶

Doktrinde eşlerin mal rejiminin tasfiyesi sırasında malların sürüm değerinden farklı bir değerinin esas alınacağı hususunda kendi aralarında anlaşmalarının mümkün olduğu kabul edilmektedir.⁷ Buna göre eşlerin bu yöndeki anlaşması önceden mal rejimi sözleşmesiyle yapılabileceği gibi mal rejiminin sona ermesinden sonra herhangi bir şekilde tabi olmadan da yapılabilir.⁸

TMK m.232 hükmünün amacı tasfiyeye konu malların değerlerinin belirlenmesinde ölçü alınacak değeri belirlemek olduğuna göre, kanaatimizce de bu ölçünün eşler tarafından belirlenmesi mümkün olmalıdır. Zira her iki durumda da mal rejiminin tasfiyesinde malların değerlerinin belirlenmesinde ölçü alınacak değer belirlenmiş olacaktır. Bu bakımdan TMK m.232 hükmünün emredici hukuk kuralı niteliğinde olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Eşlerin bu konuda herhangi bir anlaşma yapmadıkları durumlarda ise mahkemece TMK m.232 hükmü uygulanmaya devam edecektir.⁹

Önemle belirtmeliyiz ki, eşlerin TMK m.232 hükmünde belirtilen sürüm değeri yerine farklı bir değer esas alınacağı konusundaki anlaşmalarını eşlerin ortak olmayan çocuklarının ve onların altsoylarının saklı paylarını zedelememesi gerekir (ZGB Art. 216, TMK m.237/II).¹⁰ Diğer yandan gelir değerinin düzenlen-

⁵ M. Kemal Oğuzman / Nami Barlas, *Medenî Hukuk, Giriş - Kaynaklar - Temel Kavramlar*, 26. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, N. 284; O. Gökhan Antalya / Murat Topuz, *Medenî Hukuk, Giriş - Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri*, Genişletilmiş 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021, s. 375 vd.

⁶ Oğuzman / Barlas, N. 301; Antalya / Topuz, s. 375 vd.

⁷ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 7; Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017, N. 644; Mustafa Alper Gümüş, *Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m.185 - 281)*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 371; Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu Mal Rejimleri Eşin Yasal Miras Payı*, Genişletilmiş, Güncellenmiş 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2016, s. 273, dpn. 359.

⁸ Zeytin, N. 644; Gümüş, s. 371.

⁹ Zeytin, N. 644; Gümüş, s. 371.

¹⁰ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 7; Zeytin, N. 644; Gümüş, s. 371.

diği TMK m.233 hükmünün uygulama alanına giren durumlarda eşlerin anlaşması değil, bu hükümler uygulanacaktır.¹¹

2. Sürüm Değeri Kavramı

Türk Medeni Kanunu'nun 232. maddesinde edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde malların sürüm değerinin esas alınacağı düzenmiş, buna karşılık hükümde sürüm değeri kavramına ilişkin bir tanımlamada bulunulmamıştır. Sözlük anlamı itibariyle bir malın sürüm değeri onun rayicini ifade etmektedir.¹² Nitekim hükmün gerekçesinde¹³ sürüm değeri ifadesi yanında onun eş anlamlısı olarak rayiç değer ifadesi de kullanılmıştır. Ancak hükmün gerekçesinde de bu kavramların ne anlama geldiğine ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Böylelikle, kanun koyucu sürüm değeri kavramından ne anlaşılması gerektiğini doktrine ve mahkeme kararlarına bırakmıştır.

Doktrinde bir hukuk kuralında yer alan bir kavramın açıklanmasında diğer hukuk dallarındaki düzenlemelerden ve uygulamalarından yararlanılabileceği kabul edilmektedir.¹⁴ Mal rejiminin eşlerden birinin ölümü sebebiyle sona erdiği (TMK m.225/I) hallerde mirasın paylaşılması ve mal rejiminin tasfiyesi hükümlerinin art arda uygulanacağı göz önüne alındığında burada tasfiyeye konu mallar için ortak bir değerlendirmenin yapılması gerekir.¹⁵ Bu bakımdan sürüm değeri kavramının açıklanmasında medeni hukukun diğer dallarından biri olan miras hukuku hükümlerinden yararlanılabilir.

Bu noktada miras paylaşımının nasıl yapılacağı düzenlendiği hükümler arasında yer alan TMK m.657¹⁶ hükmü önem taşır. Zira bu hükmün ikinci fıkrasında tarımsal taşınmazlar haricindeki diğer taşınmazların sürüm değerine göre özgüleneceği düzenlenerek burada da sürüm değeri kavramına yer verilmiştir.

¹¹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 7. Gelir değeri aşağıda ayrı bir başlık altında incelenecektir. Bkz. aşağıda I. B.

¹² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be89a50a9dcf4.18194272, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021). Adalet Komisyonu raporunda rayiç değer ifadesinin toplumdaki her bir birey tarafından bilinen ve kabul edilen bir ifade olduğu ifade edilerek bunun yerine sürüm değeri ifadesinin kullanılması eleştirilmiştir. www.lexpera.com.tr, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

¹³ <https://0214uf202-y-https-www-lexpera-com-tr.proxy2.marmara-elibrary.com/mevzuat/gerekciler/turkmedeni-kanunu-madde-gerekceleri/1#>, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

¹⁴ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 209, N. 11; Zeytin, N. 645; Suat Sarı, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 218.

¹⁵ Alexandra Jungo, *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art, 1-456 ZGB, 3. Auflage, Schukthess Juristische Medien AG, 2016, Art. 211, N. 2; Zeytin, N. 645.*

¹⁶ TMK m.657/I hükmü şu şekildedir: “*Taşınmazlar, paylaşmanın yapıldığı zamandaki gerçek değerleri esas alınarak mirasçılara özgülendir.*” Hükmün ikinci fıkrası şu şekildedir: “*Tarımsal taşınmazlar gelir değerine, diğer taşınmazlar sürüm değerine göre özgülendir.*”

Hükümde her ne kadar yalnızca taşınmazlardan bahsedilse de doktrinde taşınır ve haklar bakımından da sürüm değerinin uygulanacağı kabul edilmektedir.¹⁷ Bunun sonucunda birçok mal hem mirasın paylaşılmasına hem de mal rejiminin tasfiyesine konu olacağından hem TMK m.232 hükmünde hem de TMK m.657 hükmünde belirtilen sürüm değeri kavramının anlamının ortak olması gerekir.

Doktrinde TMK m.657/II hükmünde belirtilen sürüm değeri kavramının malın piyasadaki satışlarda sahip olacağı değer anlamına geldiği kabul edilirken,¹⁸ TMK m.232 hükmünde belirtilen sürüm değerine ilişkin ise birbiriyle uyum içinde olan çeşitli tanımlamalarda bulunulmuştur. Bu tanımların tamamına burada yer vermek mümkün olmasa da bazıları örnek olarak belirtebiliriz:

Hausheer, Reusser, Geiser¹⁹ sürüm değerinin bir malın devredilmesinde normal şartlar altında ve olağan ilişkilerde sahip olacağı değer olduğunu ifade etmiştir. Sarı'ya²⁰ göre "*sürüm değeri kavramı ile; herhangi bir malvarlığı unsurunun, serbest piyasadaki olağan mübadele (değişim) değeri kast edilmektedir.*". Şıpka/Özdoğan'²¹ göre ise "*sürüm değeri, bir malın değerlendirileceği ana göre normal piyasa değeridir.*"²²

İsviçre Federal Mahkemesi de bir kararında bir malın sürüm değerinin o malın devredilmesinde piyasada sahip olduğu tahmini değer olduğunu ifade etmiştir.²³

Yukarıdaki tanımlar doğrultusunda TMK m.232 hükmünde bir malın sürüm değeriyle kastedilenin tasfiyeye konu olan malın serbest piyasada ve normal şartlar altında sahip olduğu değer için ifade edilmesi olduğu sonucuna varabiliriz.

3. TMK m.232 Hükümünün Uygulanma Alanı

TMK m.225 ve devamı hükümlerinde edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinin nasıl gerçekleştirileceği, diğer bir deyişle bu süreçte hangi iş veya işlemlerin yapılacağı düzenlenmiştir. Bu hükümler aynı zamanda mal rejiminin tasfiyesi sürecinin kapsamını da oluşturmaktadır.

¹⁷ Claudia Wehinger / Rahel Reich, *OFK - Orell Füssli Kommentar, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 3., überarbeitete Auflage, 2016; Art. 617, N. 1.

¹⁸ Wehinger, Reich, Art. 617, N. 3.

¹⁹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 12.

²⁰ Sarı, s. 218. Benzer bir tanım için bkz. Peter Tuor / Bernhard Schnyder / Jörg Schmid / Alexandra Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, Schukthess Juristische Medien AG, 2015, § 32, N. 64.

²¹ Şükran Şıpka / Ayça Özdoğan, *Yargıtay Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 385; Şıpka, s. 248.

²² Doktrindeki diğer tanımlar için bkz. Mustafa Dural / Tufan Öğüz / Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku*, 16. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, N. 1214; Zeytin, N. 648.

²³ BGE 107 III 40 E. 2.3. İsviçre Federal Mahkemesi'nin sürüm değerine ilişkin bu tanım ile uyum içinde olan diğer sürüm değeri tanımları için bkz. BGE 125 III 6; 115 Ib 408 E. 2c; 113 Ib 39 E. 2a.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu mallara değer biçilirken kural bu malların sürüm değerinin esas alınmasıdır.²⁴ Bu bakımdan mal rejiminin tasfiyesi kapsamında yapılacak işlemlerde bir mala değer biçilmesi gerektiğinde bu işleme konu mala değer biçilirken hangi değer esas alınacağı ayrıca belirtilmemiş olsa da temel kural gereği o mala sürüm değeri üzerinden değer biçilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Somut bir şekilde belirtmek gerekirse, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi kapsamında edinilmiş malların değerinin belirlenmesinde, TMK m.226/II hükmüncü paylı mülkiyete konu eşya üzerinde eşlerden birinin payının belirlenmesinde, TMK m.227/I hükmüncü değer artış payı alacağının belirlenmesinde, TMK m.229 hükmüncü eklenecek değerlerin miktarının belirlenmesinde, TMK m.230/III hükmüncü denkleştirme miktarının belirlenmesinde,²⁵ TMK m.240 hükmüncü sağ kalan eşe tanınacak intifa ve oturma hakkının değerinin belirlenmesinde sürüm değeri üzerinden hesaplama yapılacaktır.²⁶ Para borcu dışındaki borçlara da değer biçilmesi gerektiği ve burada sürüm değerinin esas alınması gerekir.²⁷ Bizim de katıldığımız bir görüşe göre, yabancı para borçlarına da sürüm değeri üzerinden değer biçilmelidir.²⁸

Kişisel mallara kural olarak değer biçilmez. Ancak değer artış payı alacağı ile denkleştirme miktarının belirlenmesinde kişisel mallara da değer biçilir.²⁹

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu mallara değer biçilirken kural bu malların sürüm değerinin esas alınması olduğu için mal rejiminin tasfiyesi kapsamında bir mala değer biçilirken sürüm değerinden başka bir değer esas alınması ancak bunun bir kanun hükmüyle açıkça düzenlenmesi halinde mümkün olacaktır. Bu kapsamda TMK m.233 hükmünün uygulama alanı bulunduğu durumlarda tarımsal işletmelere değer biçilirken bunların gelir değeri esas alınacaktır (TMK m.233/I). Benzer şekilde, değer artış payı alacağının miktarı belirlenirken katkıda bulunulan mal daha önce elde çıkarılmış ise, diğer eşe ödenecek alacak hakkaniyete göre belirlenecektir (TMK m.227/II). TMK m.230/III kapsamında bir mal kesiminden diğer kesimdeki malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulmuşsa ve katkıda bulunulan mal daha önce elden çıkarılmışsa denkleştirme hakkaniyete göre yapılacaktır (TMK m.230/III).

²⁴ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 6; Tuor / Schnyder / Schmid / Jungo, § 32, N. 64; Dural / Ögüz / Gümüş, N. 1214; Sarı, s. 220; Gümüş, s. 371.

²⁵ Burada katkıda bulunulan malın tasfiye anında henüz elden çıkmamış olduğu durum kastedilmektedir. Katkıda bulunulan malın tasfiye anından önce elden çıkması durumunda denkleştirmenin hakkaniyete göre yapılacağı TMK m.230/III hükmünde ayrıca belirtilmiştir.

²⁶ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 6; Şıpka, s. 249; Şıpka / Özdoğan, s. 389; Zeytin, N. 640.

²⁷ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 6; Jungo, Art. 211, N. 10; Acar, s. 276; Sarı, s. 226; Şıpka, s. 249.

²⁸ Jungo, Art. 211, N. 10; Acar, s. 276, 279.

²⁹ Jungo, Art. 214, N. 1; Gümüş, s. 374; Şıpka, s. 248; Ayrıca bkz. Acar, s. 272.

Değer artış payı alacağıнын veya denkleştirmenin miktarı hakkaniyete göre belirlenirken malın elden çıkarıldığı andaki sürüm değeri, elden çıkarılmamış olsaydı tasfiye anındaki tahmini sürüm değeri ve katkının, yapıldığı tarih itibarıyla malın sürüm değerine oranı dikkate alınacaktır.³⁰

4. Sürüm Değerinin Tespiti

a. Genel Olarak

Edinilmiş mallar katılma rejiminde eşlerin tasfiyeye konu taşınmazlarının, alacaklarının, sınırlı ayni haklarının, ticari işletmelerinin ve daha birçok mallarının bulunması mümkündür. Buna karşılık hâkimin mal rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu olan tüm bu malların sürüm değerini tespit edebilmesi mümkün değildir. Zira bu malların sürüm değerinin tespiti teknik bir konudur.³¹ Yargıtay kararlarında³² hâkimin sürüm değerinin tespitinde gerek görmesi halinde uzman bilirkişi veya bilirkişilerde yardım alınabileceğini belirtmektedir. Nitekim uygulamada da malların sürüm değerinin tespiti için mahkemelerce bilirkişiler görevlendirilmektedir. Doktrinde de bilirkişilerin görüşüne başvurulabileceği ifade edilmektedir.³³

Tasfiyeye konu malların sürüm değerinin tespiti teknik bir konu olsa da bu malların sürüm değerinin tespitinde hangi hususların göz önüne alınacağıнын belirlenmesi hukukun konusu oluşturmaktadır.³⁴ Nitekim Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda bilirkişinin bir taşınmazın değerine ilişkin olarak uygulamış olduğu hesaplama yöntemine katılmanın mümkün olmadığını belirterek bu rapora dayalı olarak kurulan hükmü bozmuştur.³⁵ Bununla birlikte, Türk Medenî Kanunu'nda tasfiyeye konu malların sürüm değerinin hangi hususların göz önüne alınmasıyla belirleneceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde sürüm değeri belirlenirken benzer malların edinilmesinde ödenen bedellerin dikkate alınabileceği ifade edilmektedir.³⁶

³⁰ Sarı, s. 211, 279; Zeytin, N. 464, 559. Zeytin ayrıca malın elden çıkarılması sonucu onun yerine geçen bir (ikame) değer var ise, o değer de esas alınabileceğini belirtmiştir. Zeytin N. 464, 559.

³¹ Sarı, s. 220; *Acabey* de mal rejiminin tasfiyesinde yapılacak hesaplamaların epey karmaşık olduğunu ifade etmektedir. M. Beşir Acabey, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi*, Vedat Kitapçılık, İzmir, 1998, s. 141, s. 141, dpn. 294.

³² Yarg., 8. HD., E. 2017/17287, K. 2018/9218, T. 13.3.2018, www.kazanci.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021); Yarg., 8. HD., E. 2017/16903, K. 2018/9216, T. 13.3.2018, www.kazanci.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021); Yarg., 8. HD., E. 2015/18993, K. 2017/11510, T. 26.9.2017, www.kazanci.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

³³ Sarı, s. 220.

³⁴ Gümüş, s. 371.

³⁵ Yarg. 8. HD. E. 2016/11982, K. 2018/17470, T. 17.10.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

³⁶ Zeytin, N. 648; Sarı, s. 218.

İsviçre Federal Mahkemesi³⁷ de vermiş olduğu bir kararda bir malın sürüm değeri belirlenirken kural olarak öncelikle bu malın niteliklerine benzer nitelikteki malların serbest piyasadaki işlemlerde sahip olduğu değere bakılacağını ve bu değer göz önünde tutularak malın sürüm değeri belirleneceğini belirtmiştir.³⁸ Bir malın sürüm değerini belirlemek için uygulanan bu yönteme “*istatistiki metot*” adı verilmektedir. Federal Mahkeme’ye göre bu metodun uygulanması için piyasadaki değerleri ölçüt alınacak mal ile sürüm değeri tespit edilecek malın özelliklerinin aynı olmasına gerek yoktur. Ancak her iki mal arasındaki farklılıklar sürüm değerinin azaltılmasında ve artırılmasında etkili olacaktır. İstatistiki metot en doğru sonucu ise, sürüm değeri tespit edilecek mala benzer yapıdaki malların çok fazla sayıda piyasada bir tasarrufun konusu haline geldiğinde verecektir.

TMK m.1/III hükmünce hâkimin karar verirken bilimsel görüşlerden ve mahkeme içtihatlarından da yararlanacağı göz önüne alındığında kanaatimizce hâkimin sürüm değerinin tespiti konusunda karar verirken gerek doktrin gerekse İsviçre Federal Mahkemesi tarafından açıklanan bu yöntemi kullanması yerinde olacaktır.

Bu noktada eşlerin çeşitli sebeplerle bir mala ödedikleri yüksek veya düşük bedellerin yahut eşler tarafından gerçek değer gizlenerek gösterilen değer bu malın sürüm değerinin belirlenmesinde dikkate alınıp alınmayacağını değerlendirmesi gerekir. Zira mal rejiminin devamı süresince eşlerin günlük yaşamlarında bir veya birden çok malı çeşitli sebeplerle düşük veya yüksek bir değer karşılığında elde etmesi mümkündür.

Gerçekten de bir eş, satıcı ile arasındaki akrabalık, dostluk, arkadaşlık gibi kişisel ilişkileri sebebiyle bir malı oldukça düşük bir değer karşılığında elde edebilir. Benzer şekilde, bir eş, bir malı çok beğenmesi, özel ilgi duyması, acil ihtiyacı olması gibi sebeplerle o malı oldukça yüksek bir bedel karşılığında da elde edebilir. Diğer yandan bir mal, taraflarca daha az harç veya vergi ödenmesi veya genel anlamda tarafların daha avantajlı bir konuma sokulması amacıyla edinildiği değer altında veya üstünde edinilmiş gibi de gösterilmiş olabilir. Özellikle taşınmaz satışlarında bu duruma çok sık rastlanmaktadır.

Yukarıda sürüm değeri kavramının tanımına ilişkin açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere sürüm değeri bir malın belirli bir devir işlemi esas alınarak belirlenen değeri değil, o malın serbest piyasada normal şartlar altında sahip olacağı değerdir. Bu bakımdan eşlerin belirli bir devir işleminde bir mala ödedikleri yüksek veya düşük bedellerin ve eşler tarafından gerçek değer gizlenerek gösterilen değer bu malın sürüm değerinin belirlenmesinde dikkate alınması mümkün değildir.³⁹

³⁷ BGE 115 Ib 408.

³⁸ Aynı görüşte: Isabelle Nuspliger, *OFK - Orell Füssli Kommentar*, ZGB Kommentar, 3. Überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag AG, 2016, Art. 211, N. 1; Sarı, s. 218.

³⁹ Nuspliger, Art. 211, N. 1; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 12; Jungo, Art. 211, N. 2; Sarı, s. 218; Şıpka, s. 248; Zeytin, N. 647; Şıpka / Özdoğan, s. 387.

b. Belirli Malvarlığı Unsurları Bakımından

Eşlerin tasfiyeye konu mallarının sürüm değerinin tespitinde hangi hususların göz önüne alınacağını her bir mal için teker teker belirlemek mümkün olmasa da tasfiyeye konu malvarlığı değerlerini belirli kategorilere ayırarak (örneğin taşınmazlar, alacaklar gibi) bunların sürüm değerinin tespitinde hangi hususların göz önüne alınabileceğini belirtmek mümkündür. Bu başlık altında taşınmazların, alacakların, sınırlı ayni hakların ve ticari işletmelerin sürüm değerinin tespitinde göz önüne alınabilecek hususları inceleyeceğiz.

Taşınmazların değerinin belirlenmesinde söz konusu taşınmazın özellikleri örneğin büyüklüğü, bulunduğu yer, imar durumu, kira getirisi, üzerinde bir yapı bulunup bulunmadığı gibi hususlar dikkate alınacaktır.⁴⁰ Bir örnekle açıklamak gerekirse aynı büyüklükte olan iki taşınmazdan Nişantaşı’da bulunan ve imar durumunda herhangi bir sorun olmayan taşınmazın sürüm değeri, Şile’de imara açılmamış bir bölgede bulunan taşınmazın sürüm değerinden daha fazla olacaktır. Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda bir taşınmazın sürüm değerinin belirlenmesinde taşınmazın tüm özelliklerinin, değerini artıracak veya azaltılacak hususların ve çevre taşınmazların durumunun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.⁴¹

Alacaklarda ise bunların nominal değeri esas alınır.⁴² Buna karşılık alacağın ifa edilmeme riski de bulunduğundan, bu durumun da değer belirlenmesinde göz önüne alınması gerekir.⁴³ Bu bakımdan aynı miktarda olan ve ifa edilmeme riski bulunmayan alacağın sürüm değeri, ifa edilmeme bulunan alacağın sürüm değerinden daha fazla olacaktır.

Sınırlı aynî haklarda bu hakkın süresi,⁴⁴ devredilip devredilemeyeceği⁴⁵ hususları ve buna bağlı olarak bunlardan yararlanmanın sağlayacağı kıymet bunlarının değerinin belirlenmesinde dikkate alınır.⁴⁶ Örneğin aynı taşınmaz üzerinde 30 yıllığına tesis edilecek ve devredilebilir nitelikte olan üst hakkının sürüm değeri, 5 yıllığına tesis edilen ve devredilemeyen üst hakkının sürüm değerinden farklı olacaktır. Elbette sınırlı ayni hakların bir taşınmaz üzerinde kurulduğu durumlar-

⁴⁰ Sarı, s. 219; Zeytin, N. 649; Ayrıca bkz. Gümüş, s. 372.

⁴¹ Yarg. 8. HD. E. 2013/18689, K. 2014/152, T. 14.01.2014, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

⁴² Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 20; Heinz, Hausheer, Regina, Aebi-Müller *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456 ZGB*, 5. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2014, Art. 211, N. 17; Zeytin, N. 651; Şıpka, s. 250, dpn. 230; Gümüş, s. 372.

⁴³ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 20; Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 17; Zeytin, N. 651; Şıpka, s. 250, dpn. 230.

⁴⁴ Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 13; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 17; Şıpka, s. 249, dpn. 229; Gümüş, s. 372.

⁴⁵ Şıpka, s. 249, dpn. 229.

⁴⁶ Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 13; Sarı, s. 219; Zeytin, N. 650.

da bu taşınmazın konumu, imar durumu büyüklüğü gibi hususlar da söz konusu sınırlı aynı hakkın sürüm değerinin tespitinde dikkate alınacaktır.

Ticari işletmelerin değerinin belirlenmesinde öncelikle mal rejiminin tasfiyesi sonucu işletmenin işletilmeye devam edip etmeyeceğinin belirlenmesi gerekir.⁴⁷ Eğer ticari işletme işletilmeye devam edilecekse bunun faaliyet değeri, devam etmeyecekse tasfiye değerinin belirlenmesi gerekir.⁴⁸ Faaliyet değerinin belirlenmesinde yalnızca işletmede bulunan belirli malların değil, işletmenin bir bütün olarak değerlendirilmesi söz konusudur.⁴⁹ İşletmenin faaliyet değerinin belirlenmesinde geleceği dönük bir değer tahmininde bulunulur. Bu tahmin yapılırken daha önceki yıllarda elde edilen gelirler göz önüne alınarak bunlardan yararlanılabilir.⁵⁰

B. Gelir Değeri (TMK m.233)

Kanun koyucu TMK m.233/I hükmünde belirli hallerde edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu olan malların sürüm değerine göre değil, gelir değerine göre değerlerinin belirleneceğini düzenlemiştir. TMK m.233/I hükmü şu şekildedir:

“Bir eşin malik olarak bizzat işletmeye devam ettiği veya sağ kalan eş ya da altsoyundan birinin kendisine bir bütün olarak özgülenmesini istemeye haklı olduğu bir tarımsal işletme için değer artışından alacağı pay ve katılma alacağı, bunların gelir değeri göz önünde tutularak hesaplanır.”

Görüldüğü üzere kanun koyucu TMK m.233/I hükmünün uygulama alanına giren durumlar bakımından tasfiyeye konu malların sürüm değerinin esas alınacağı kuralından (TMK m.232) ayrılan bir düzenleme getirmiştir.

1. TMK m.233 Hükmünün Düzenlenme Amacı ve Hukukî Niteliği

a. Düzenlenme Amacı

TMK m.233 hükmünün madde gerekçesinde -belirli şartların da gerçekleşmesiyle- tasfiyede tarımsal işletmeler bakımından gelir değerinin esas alınmasının temelinde hangi düşüncenin yer aldığına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.⁵¹

⁴⁷ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 19; Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 13; Zeytin, N. 650.

⁴⁸ Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 13; Zeytin, N. 650.

⁴⁹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 19; Zeytin, N. 650; Gümüş, s. 372.

⁵⁰ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 211, N. 19; Hausheer / Aebi-Müller, Art. 211, N. 13; Zeytin, N. 650.

⁵¹ TMK m.233 hükmünün madde gerekçesi şu şekildedir: “Madde İsviçre Medenî Kanununun 212’nci maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci fıkrası, bir bütün olarak özgülenecek bir tarımsal işletme söz konusu olduğunda değer artışından alınacak pay ve katılma alacağının, bunların gelir değerine göre hesaplanacağını öngörmektedir. Eşlerden biri, bir tarımsal işletmeyi

Kanaatimizce hükmün düzenlenme amacı belirlenirken tasfiyede malların sürüm değerinin esas alınacağına ilişkin kuraldan (TMK m.232) ayrılarak gelir değerinin uygulanacağını düzenleyen TMK m.233 hükmünün uygulama alanının yalnızca tarımsal işletmeler ile sınırlı olmasından yola çıkılabilir. Zira mal rejiminin tasfiyesine birçok malın konu olabilmesi mümkün olmakla birlikte kanun koyucu bu mallar arasında yalnızca tarımsal işletmeler bakımından istisnai bir düzenleme yer vermiştir.

Doktrinde TMK m.233/I hükmünün düzenlenmesinin tarım politikasının bir gereği olduğu kabul edilmektedir.⁵² Buna göre bu hükmün düzenlenmesinin amacı tarımsal işletmelerin bir bütün olarak işletilmeye devam etmesini sağlamaktır.⁵³ Bu amaca ulaşmak için de hükümde tarımsal işletmelerin değerinin belirlenmesinde bunların sürüm değeri yerine çoğu zaman sürüm değerinden daha düşük çıkacak bir değer olan gelir değerinin esas alınacağı düzenlenmekte ve böylece ilk planda bu işletmeleri işletenler mali anlamda korunmakta ve buna bağlı olarak da tarımsal işletmelerin bütünlüğü ve işletilmeye devam etmesi sağlanmaktadır.⁵⁴ Tarımsal işletmelerin ekonomik bütünlüğü katılma alacağının ve değer artış payının ödenmesi bakımından TMK m.239/I hükmünde ayrıca korunmuştur. Buna göre, borçlu olan eş borcunu ayın olarak ödemek istediğinde tarımsal işletmenin ekonomik bütünlüğünü oluşturan malları işletmeden ayırmak suretiyle borcunu ifa edemeyecektir.⁵⁵ Bu yönüyle TMK m.233/I ve m.239/I hükümleri tarımsal işletmelerin ekonomik bütünlüğünün sağlanması amacıyla hizmet ederek birbirini tamamlayan hükümlerdir.

b. Hukukî Niteliği

Bir hukuk kuralın emredici nitelikte olduğunun tespiti halinde tarafların buna aykırı olarak yapacakları düzenlemeler kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olacağını (TBK m.27); buna karşılık bu kuralın yedek hukuk kuralı niteliğinde ol-

bizzat işletmeye devam ettiği veya böyle bir tarımsal işletmenin sağ kalan eşe ya da altsoyundan birine bir bütün olarak özgülediğinde, tarımsal işletme için değer artışından bu kişinin atacağı pay ve katılma alacağı bu tarımsal işletmenin gelir değeri esas alınarak hesaplanacaktır. Maddenin ikinci fıkrası tarımsal işletmenin malik veya mirasçılarında, diğer eşe karşı ileri sürebilecekleri değer artışı payının veya katılma alacağının, işletmenin sadece sürüm değeri üzerinden hesaplanmasını isteme yetkisini tanımıştır. Maddenin üçüncü fıkrası bu gibi hâllerde değerlendirmeye ve işletmenin kazancından mirasçılara pay ödenmesine ilişkin olan miras hukukunun ilgili hükümlerinin de amaca elverişli olduğu oranda uygulanacağını öngörmüştür.”
<https://0214uf202-y-https-www-lexpera-com-tr.proxy2.marmara-elibrary.com/mevzuat/gerekceler/turk-medeni-kanunu-madde-gerekceleri/1#>, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

⁵² Hausheer / Reusser / Geiser, Art.212-213, N. 18; Nuspliger, Art. 212, N. 6; Jungo, Art. 212-213, N. 2; Şıpkı, s. 233; Zeytin, N. 655.

⁵³ Sarı, s. 221; Karş. Nuspliger, Art. 212, N. 1.

⁵⁴ Sarı, s. 221.

⁵⁵ Karş. Dural / Öğüz / Gümüş, N.1239.

duğunun tespiti halinde, tarafların buna aykırı olarak yapacakları düzenlemelerin geçerli olacağı ve bu sebeple de bir kanun hükmünün hukuki niteliğinin tespiti- nin önem taşıdığını yukarıda TMK m.232 hükmünün hukuki niteliğini incelerken açıklamıştık.⁵⁶ Bu açıklamalar bu başlık altında hukuki niteliğini incelediğimiz TMK m.233/I hükmü bakımından da aynı şekilde geçerliliğini korumaktadır.

Doktrinde bir hukuk kuralının kamu düzenine, kamu yararına, genel ahlaka, kişilik haklarına veya zayıfların korunmasına ilişkin olduğu durumlarda o kuralın hukuki niteliği itibariyle emredici hukuk kuralı niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.⁵⁷

TMK m.233/I hükmü, -bu hükmün düzenlenme amacına ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalarda belirttiğimiz üzere- tarım politikasının bir gereği olarak tarımsal işletmelerin bir bütün olarak işletilmeye devam etmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Hüküm özelde tarımsal işletmeyi işletenler ve buna bağlı olarak onların altoyularını mali anlamda korumakla birlikte genelde tarım politikasına uygun olarak tarımsal işletmelerin işletilmeye devam etmesi ve tarımsal ürünlerin üretiminde devamlılığın sağlanması korunarak hüküm kamu yararına hizmet etmektedir.⁵⁸ Kamu yararına ilişkin olduğu tespit edilen TMK m.233/I hükmü bu bakımdan emredici hukuk kuralı niteliğindedir.⁵⁹ Bu durumun bir sonucu olarak eşlerin veya eşlerden biri ile diğer eşin mirasçılarının TMK m.233/I hükmünün uygulama alanına giren bir durumda değer bıçmede gelir değerinden farklı bir değer esas alınacağına ilişkin yapacakları sözleşme hiçbir hukuki sonuç doğurmayacak ve burada da değer bıçmede gelir değeri esas alınacaktır.

Belirtmeliyiz ki, TMK m.233/I hükmünün emredici hukuk kuralı niteliğinde olması bu hükmün sözü ile belirlenen anlamına göre her durumda uygulanacağı anlamına gelmez. Diğer bir deyişle bu hüküm tarımsal işletmelerin değerinin belirlenmesinde her durumda gelir değerinin esas alınacağı anlamına gelmez. Zira bir hükmün emredici hukuk kuralı niteliğinde olması ile o hükmün uygulama alanı birbirinden farklı anlamlar taşır. Şöyle ki, bir hükmün emredici hukuk kuralı niteliğinde olması, tarafların buna aykırı olarak yapacakları düzenlemelerin kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olacağına işaret ederken, hükmün uygulanma alanı o hükmün sözü ve özü ile birlikte yorumlanmasıyla belirlenir (TMK m.1/I).

Bu bilgiler ışığında, kanaatimizce TMK m.233/I hükmü, tarımsal işletmeyi işleten malikin veya sağ kalan eş ya da altsoyunun mal rejiminin tasfiyesinde tarımsal işletmeye sürüm değeri üzerinden değer bıçilmesi durumunda dahi bu

⁵⁶ Bkz. yukarıda I. A. 1.

⁵⁷ Oğuzman / Barlas, N. 291 vd.; Antalya / Topuz, s. 375 vd.

⁵⁸ Hausheer / Reusser / Geiser, Art.212-213, N. 18; Gümüş, s. 374; Şıpka, s. 256.

⁵⁹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art.212-213, N. 18; Gümüş, s. 374; Zeytin, N. 661. TMK m.233 hükmüne aykırı sözleşmelerin geçersiz olacağını belirtmek suretiyle örtülü olarak: Şıpka, s. 256.

işletmeyi sürdürebilecek mali duruma sahip oldukları durumlarda uygulanmamalıdır. Zira her ne kadar hükmün sözünden bu yönde bir anlam çıkarılamasa da bu hükümle tarımsal işletmeye sürüm değeri yerine gelir değeri üzerinden değer biçilmesindeki amaç (hükmün özü) bu kişilerin mali durumunu koruyarak tarımsal işletmenin işletilmesine devam edilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, bu kişilerin tarımsal işletmeye sürüm değeri üzerinden değer biçilmesi durumunda dahi bu işletmeyi sürdürebilecek mali duruma sahip oldukları durumlarda TMK m.233/I hükmünün uygulanması bu hükmün düzenlenme amacına ters düşmektedir.

2. Gelir Değeri Kavramı ve Gelir Değerinin Tespiti

Kanun koyucu sürüm değeri kavramında olduğu gibi, gelir değeri kavramına ilişkin olarak da bir tanımlamada bulunmamıştır. *Zeytin*'e göre gelir getiren bir malvarlığı unsurunun gelir değeri ile, o malvarlığının devamlılık gösteren net gelirleri üzerinden hesaplanan sermaye değeri kastedilmektedir.⁶⁰ *Şıpka/Özdoğan*'a göre ise gelir değeri, tarımsal arazideki tarım türüne göre, arazinin verimliliği ile işletme için gerekli taşınırın da dikkate alınmasıyla ortaya çıkan değerdir.⁶¹

Gelir değerine ilişkin olarak TMK m.233 hükmünde bir tanımlama bulunmasa da Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik (TAM-DİY) m.4/g hükmünde gelir değerine ilişkin olarak bir tanım yapılmıştır. Buna göre, tarımsal gelir değeri "*tarım arazilerinden elde edilecek yıllık ortalama net gelirin yirmi yıl ile çarpımı sonucu hesaplanan değer*" olarak ifade edilmiştir.

Gelir değerinin nasıl tespit edileceğine ilişkin olarak doktrinde çeşitli yöntemler ileri sürülmüştür. *Şıpka*, uygulamada tenkis davaların bilirkişilerin tarımsal arazilerin kendi değeri ile ürün değerini hesaplamak suretiyle gelir değerine ulaştıklarını ve bu yöntemin artık tarımsal işletmeler için de uygulanabileceğini belirtmiştir.⁶² *Zeytin* ise bu konuda iki farklı yöntemin uygulanabileceğini belirtmiştir. Bunlardan birinci yöntemde göre gelir değeri, tarımsal işletmenin ortalama net gelirinin yüz ile çarpılması ve sermayeleştirme oranına bölünmesiyle, ikinci yöntemde göre ise arazinin net gelirinin kapitalizasyon oranına bölünmesiyle elde edilir.⁶³

Kanaatimizce gelir değerinin tanımının yapıldığı Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik hükümleri gelir değerinin tespitine ilişkin olarak da uygulama alanı bulacaktır.⁶⁴ Zira TMK m.233/III hükmünde, tarımsal işletmelere değer biçilmesine ilişkin olarak miras hukuku hükümlerine atıf yapılarak bu hükümlerin tarımsal işletmelere değer biçilmesinde kıyas yoluyla uy-

⁶⁰ *Zeytin*, N. 655.

⁶¹ *Şıpka / Özdoğan*, s. 391; *Şıpka*, s. 252.

⁶² *Şıpka*, s. 252.

⁶³ *Zeytin*, s. 293-294.

⁶⁴ Aynı yönde bkz. *Zeytin*, s. 294.

gulanacağı düzenlenmiştir. TMK m.233/III hükmünde atıf yapılan miras hukuku hükümlerine bakıldığında TMK m.657/II hükmünde tarımsal taşınmazların gelir değerine göre özgülüneceği, TMK m.658 hükmünde ise mirasçılarının bu değer üzerinde uzlaşamaları halinde değeri sulh hâkiminin belirleyeceği düzenlenmiştir. TMK m.233/III hükmünün atıfta bulunduğu miras hukuku hükümlerinde tarımsal arazilere değer biçilmesine ilişkin olarak detaylı bir düzenleme yer almadığından, söz konusu hükümlerde belirtilen tarımsal taşınmazlara ilişkin gelir değerinin tespitinde, bu tespit nasıl yapılacağına düzenlendiği Tarımsal Arazi-lerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik hükümlerinin uygulama alanı bulunması gerekir. Nitekim “amaç” kenar başlıklı TAMDİY m.1 hükmünde yönetmeliğin amaçları arasında tarımsal arazilerin değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi yer almaktadır.

“*Tarım arazilerinin değerlendirilmesi*” başlıklı TAMDİY m.5 hükmüne göre tarımsal arazinin gelir değeri, değerlemenin yapılacağı tarihte arazinin en elverişli koşullarda işletilmesi durumunda elde edilebilecek yıllık ortalama net gelirine göre hesaplanacaktır (TAMDİY m.5/I). Yıllık ortalama net gelirin nasıl bulunacağı ise TAMDİY m.5/III hükmünde açıklanmıştır. Buna göre:

“Değerleme yapılan yıl içinde çiftçi eline geçen ürün fiyatlarıyla ürünlerin son beş yıllık verim ortalamaları çarpılarak araziden elde edilen yıllık ortalama gayrisafi üretim değeri hesaplanır. Değerleme yapılan üretim dönemi için Bakanlık İl ve İlçe Müdürlüklerince belirlenecek bölgede yetiştirilen hakim ürünler için yapılan ortalama yıllık üretim masraflarının yıllık ortalama gayrisafi üretim değerinden çıkarılması sonucu, arazinin yıllık ortalama net geliri tespit edilir...”

Bu şekilde tespit edilen yıllık ortalama net gelir yirmi yıl ile çarpıldığında tarımsal arazinin gelir değeri belirlenmiş olacaktır (TAMDİY m.5/III).

Gelir değerinin düzenlendiği TMK m.233 hükmünün uygulanabilmesi için öncelikle mal rejiminin sonra erdiği anda tarımsal işletmenin var olması gerekir. TMK m.233/I hükmünde tarımsal işletme kavramının ne anlama geldiği açıklanmamıştır. Buna karşılık 5488 sayılı Tarım Kanunu’nun⁶⁵ “*Tanımlar*” kenar başlıklı 3. maddesinin (i) bendinde tarımsal işletme kavramı tanımlanmıştır. Hüküm şu şekildedir:

“Tarımsal işletme: Üretim faktörlerini kullanarak; bitkisel ve/veya hayvansal ve/veya su ürünlerinin üretimi için tarımsal faaliyet yapan veya söz konusu tarımsal faaliyete ilave olarak işleme, depolama, muhafaza ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan işletmeyi ifade eder.”

İstisnai bir düzenleme olan TMK m.233/I hükmünün uygulanmasında önemli rolü olan tarımsal işletme kavramının bir kanun hükmüyle tanımlanması, hük-

⁶⁵ RG 25.04.2006, S. 26148.

mün uygulanma alanının belirlenmesi konusundaki tereddütleri önleyecek olması bakımından kanaatimizce yerinde olmuştur.⁶⁶

TMK m.233 hükmünün uygulanabilmesi için aynı zamanda eşlerden birinin malik olarak bu işletmeyi bizzat işletmeye devam etmesi veya sağ kalan eş ya da altsoyundan birinin bu tarımsal işletmenim kendisine bir bütün olarak özgülenmesini istemeye haklı olması gerekir. Malikin mal rejiminin sona ermesinden sonra da tarımsal işletmeyi bizzat işletmesi fiili bir durumdur. Hâkim bunun gerçekleşip gerçekleşmediğine delil durumuna göre karar verecektir. Sağ kalan eşin veya altsoyundan birinin bu işletmenin kendisine bir bütün olarak özgülenmesini istemeye haklı olup olmadığı ise TMK m.659 hükmüne göre belirlenmekteydi. Zira bu hükümde sağ kalan eşin veya altsoyunun bu hakka sahip olabilmesi için gerekli olan şartlar belirtilmekteydi. Buna göre, tarımsal işletmenin ekonomik bütünlüğe ve yeterli tarımsal varlığa sahip olması şartıyla işletmeye ehil mirasçılardan birine istemde bulunulması şartıyla özgülenebilmekteydi. Buna karşılık “*Tarımsal İşletmenin Özgülenmesi*” başlığı altında düzenlenen TMK m.659-668 hükümleri 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un⁶⁷ 9. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kalkan bu hükümlerin düzenlediği konular aynı Kanun ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’na⁶⁸ eklenen m.8A - 8K hükümleri arasında en baştan düzenlenmiştir.

Bu açıklamalar doğrultusunda doktrinde sağ kalan eşin veya altsoyundan birinin tarımsal işletmenin kendisine bir bütün olarak özgülenmesini istemeye haklı olup olmadığı artık Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu m.8A - 8K hükümlerine göre belirleneceği ifade edilmiştir.⁶⁹ Kanaatimizce Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nun ilgili hükümleri burada doğrudan değil kıyasen uygulama alanı bulabilecektir. Zira yürürlükten kalkan TMK m.659-668 hükümleri tarımsal işletmelerin özgülenmesini düzenlerken, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nun ilgili hükümleri tarım arazilerinin özgülenmesini düzenleme altına almaktadır.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tarımsal işletmenin malikinin ölmesi ile sona ermesi halinde tarımsal işletmenin sağ kalan eşin veya altsoyundan birisi-

⁶⁶ TMK m.233 hükmünün uygulanması bakımından tarımsal işletme kavramından ne anlaşılması gerektiği hususu önem taşıdığı için kanaatimizce tarımsal arazinin değerlendirilmesine ilişkin olarak miras hukuku hükümlerine atf yapılan TMK m.233/III hükmünde tarımsal işletme kavramı bakımından da Tarım Kanunu’na atf yapılması yerinde olurdu. Benzer bir durum olarak, sulu arazi-kuru arazi ayrımının önem taşıdığı kadastro faaliyetlerinde sulu arazi-kuru arazi ayrımı için 3402 sayılı Kadastro Kanunu m.14/II hükmü ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’na atf yapılmıştır.

⁶⁷ RG 15.5.2014, S. 29001.

⁶⁸ RG 19.07.2005, S. 25880.

⁶⁹ Zeytin, s. 301.

ne özgülenmemesi; mal rejiminin ölüm dışı bir sebeple sona ermesi halinde ise tarımsal işletmenin malikinin işletmeyi bizzat işletmeye devam etmemesi durumunda TMK m.233/I hükmünün uygulanma şartları gerçekleşmeyeceği için mal rejiminin tasfiyesinde tarımsal işletmeye gelir değeri üzerinden değil, genel kural olan sürüm değeri üzerinden değer biçilecektir.⁷⁰

3. TMK m.233/II Hükmünün Anlamı

Kanun koyucu TMK m.233/I hükmünde mal rejiminin tasfiyesinde belirli şartlar altında tarımsal işletmelerin değerinin hesaplanmasında gelir değerinin esas alınacağını düzenlemiş, TMK m.233/II hükmünde ise şu şekilde bir düzenlemeye yer vermiştir:

“Tarımsal işletmenin maliki veya mirasçıları, diğer eşe karşı ileri sürebilecekleri değer artışı payının veya katılma alacağıının, işletmenin sadece sürüm değeri üzerinden hesaplanmasını isteyebilir.”

Hükmün metninden tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarının, diğer eşe karşı ileri sürebilecekleri değer artış payı ve katılma alacaklarının belirlenmesinde, tarımsal işletmenin TMK m.231/I hükmünce gelir değeri üzerinden değil, sürüm değeri üzerinden hesaplanmasını isteme haklarının olduğu anlamı çıkmaktadır. Diğer bir deyişle kanun koyucu tarımsal işletmenin değerinin belirlenmesinde ölçüt alınacak değerin (sürüm değeri veya gelir değeri) seçilmesi konusunda tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarına bir seçim hakkı tanımıştır.

Doktrinde *Gümüş*'e göre,⁷¹ tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarının TMK m.233/II hükmüne dayanarak bu yönde bir talepte bulunması yalnızca tarımsal işletmenin sürüm değerinin gelir değerinden daha az olduğu durumlarda beklenebilecektir. Zira tarımsal işletmenin gelir değerinin sürüm değerinden yüksek olduğu durumlarda, tarımsal işletme sürüm değeri üzerinden hesaplanırsa tarımsal işletmenin maliki veya mirasçıları diğer eşe daha az değer artış payı ve katılma alacağı ödeme imkânına sahip olacaklardır.

Buna karşılık kanaatimizce, istisnai olarak tarımsal işletmenin gelir değeri sürüm değerinden fazla ise tarımsal işletmenin bütünlüğü ve işletilmeye devam etmesinin sağlanması için düzenlenmiş olan TMK m.233/I hükmü uygulanarak tarımsal işletmeye gelir değeri üzerinden değer biçilmesi hükmün amacına aykırı bir uygulama teşkil eder. Bu nedenle burada TMK m.233/I hükmü değil, genel kural olan TMK m.232 hükmü uygulanarak tarımsal işletmeye (somut durumda gelir değerinden daha düşük olan) sürüm değeri üzerinden değer biçilmelidir.⁷²

⁷⁰ Sarı, s. 220-221.

⁷¹ Gümüş, s. 157.

⁷² *Zeytin*'in tarımsal arazilerin gelir değerinin sürüm değerinden az olması durumunda onların bölünmeden varlığını koruyabilmesi için onlara sürüm değeri üzerinden değer biçilmesi gerektiğini belirtmesinden anlaşıldığı üzere yazar da bu görüşü savunmaktadır. *Zeytin*, s. 295.

Hükümün sözünden bu şekilde bir anlam çıkmakla beraber hükümde düzenlenmek istenen hususun tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarında tarımsal işletmeye değer biçilmesinde sürüm değeri ile gelir değeri arasında bir seçim hakkı tanımak olup olmadığı tartışmaya açıktır. Zira TMK m.233/II hükmünün gerekçesinde, bu hükmün İsviçre Medeni Kanunu'nun (ZGB) 212. maddesinin ikinci fıkrasını karşıladığı belirtilmektedir. Buna karşılık ZGB Art. 212 hükmü ile TMK m.233/II hükmünün anlamı birbiriyle örtüşmemektedir.

Şöyle ki, ZGB Art. 212 hükmü (TMK m.233/II hükmünün aksine) tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarında diğer eşe karşı ileri sürecekleri değer artış payı veya katılma alacaklarının hesaplanmasında tarımsal işletmenin değerinin sürüm değerine veya gelir değerine göre belirlenmesi hususunda bir seçim hakkı tanımamıştır. Aksine, bu hüküm gereğince tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarında, diğer eşe karşı değer artış payı ve katılma alacağı ileri sürebilmeleri için öncelikle tarımsal işletmenin değerinin sürüm değeri üzerinden hesaplanması ve bu halde dahi malikin veya mirasçılarında değer artış payı ve katılma alacağı haklarının olması gerekir.⁷³

Her iki hüküm arasındaki farkı somut olarak ortaya koymak adına durumu bir örnekle açıklayalım: (A)'nın malvarlığında edinilmiş mal niteliğinde olan sürüm değeri 500 bin Türk Lirası (TL), gelir değeri ise 100 bin TL olan bir tarımsal işletmesi; (B)'nin malvarlığında ise edinilmiş mal niteliğinde olan 200 bin TL parası bulunsun.

(A)'nın (B)'ye karşı olan katılma alacağı $200/2=100$ bin TL olacaktır. (B)'nin (A)'ya karşı olan katılma alacağı ise TMK m.233/II hükmünün uygulanması durumunda (A)'nın tarımsal işletmesinin değeri gelir değeri üzerinden hesaplanacağından $100/2=50$ bin TL olacaktır. Sonuç olarak her iki alacak takas edilecek ve (B), (A)'ya 50 bin TL ödeme borcu altında olacaktır (TMK m.236/I).

Buna karşılık aynı örnekte ZGB Art. 212/II hükmü uygulansaydı katılma alacağının hesaplanmasında -TMK m.233/II'den farklı olarak- (A)'nın tarımsal işletmesi öncelikle sürüm değeri üzerinden hesaplanacak ve bu durumda (B)'nin (A)'ya karşı olan katılma alacağı $500/2=250$ bin TL olacaktır. Bu alacak (A)'nın (B)'ye karşı olan katılma alacağı $200/2=100$ bin TL ile takas edildiğinde (A)'nın (B)'ye karşı ileri sürebileceği katılma alacağı bulunmayacağından ZGB Art.212/II gereği (A), (B)'den katılma alacağı talebinde de bulunamayacaktır.

Doktrinde Zeytin TMK m.233/II hükmünün metni ile ZGB Art. 212/II hükmünün metni arasındaki farklılığın sebebi Art.212/II hükmünün çevirisinin hatalı olarak yapılmasına bağlamakta ve hükme mehz kanundaki anlamının verilemediğini ifade etmektedir.⁷⁴ TMK m.233/II hükmünün gerekçesinde, bu hükmün İs-

⁷³ Acabey, s. 144.

⁷⁴ Zeytin, N. 655, 666. Erdem de ZGB m.212/II hükmündeki "nur" ifadesinin "ancak", "en fazla" olarak yorumlanarak anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Mehmet Erdem, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2019, s. 309, dpn. 551.

viçre Medeni Kanunu'nun (ZGB) 212. maddesinin ikinci fıkrasını karşıladığının belirtilmesi ve gerekçede bu farklılıktan söz edilmemesi bu görüşü destekleyici bir argüman olarak ileri sürülebilir.

Yukarıda örneklerle açıkladığımız üzere TMK m.233/II hükmünden çıkan anlama göre, TMK m.233/I hükmü sayesinde tarımsal işletmesi sürüm değeri yerine gelir değeri üzerinden hesaplanarak hâlihazırda bir kere korunmuş olan tarımsal işletmenin maliki veya mirasçıları, değer artış payı veya katılma alacaklarına ilişkin olarak diğer eşten talepte bulunurken de tarımsal işletmenin gelir değeri üzerinden hesaplanmasının avantajından faydalanabilecektir. Ancak hükme bu şekilde verilecek olan anlam menfaatler dengesine ve hakkaniyete (TMK m.4) aykırı sonuçlar doğurabilir.

Bu açıklamalar doğrultusunda kanaatimizce tarımsal işletmenin gelir değerinin istisnai olarak sürüm değerinin üzerinde olduğu durumlarda TMK m.233 hükmü yerine TMK m.232 hükmü uygulanmalıdır. Buna karşılık tarımsal işletmenin sürüm değerinin gelir değerinin üzerinde olduğu durumlarda TMK m.233/II hükmü menfaatler dengesine ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceği için hükmün bu sonuçları engellemek için düzenlenen⁷⁵ mehz kanun metnine uygun olarak yorumlanması yerinde olacaktır.⁷⁶

4. Özel Haller

TMK m.233 hükmünde gelir değeri genel olarak düzenlendikten sonra TMK m.234 hükmünde “*özel haller*” başlığı altında özel hallerin gerektirdiği takdirde hesaplanan değer uygun bir miktarda artırılabilmesi düzenlenmiştir. Doktrinde bu hükmün uygulanması suretiyle ortaya çıkan artırılmış değeri ifade etmek üzere “*özel hal değeri*”, “*hakkaniyet değeri*”, “*takdiri değer*” gibi ifadeler kullanılmaktadır.⁷⁷

TMK m.234 hükmü ile, tarımsal işletmelerin sürüm değeri yerine (çoğunlukla sürüm değerinden daha düşük bir değer olan) gelir değeri üzerinden değer bıçilmesi sonucunda hakkaniyete aykırı bir katılma alacağı hesabının ortaya çıkaracağı olum-

⁷⁵ Nuspliger, Art. 212, N. 3; Acabey, s. 144. *Şıpka*, TMK m.233/II hükmünün mevcut haliyle düzenleme amacının TMK m.233/I hükmü sayesinde tarımsal işletmesi sürüm değeri yerine gelir değeri üzerinden hesaplanarak hâlihazırda bir kere korunmuş olan tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarının, değer artış payı veya katılma alacaklarına ilişkin olarak diğer eşten talepte bulunurken de tarımsal işletmenin gelir değeri üzerinden hesaplanmasının avantajından faydalanmasını önlemektir. *Şıpka*, s. 256.

⁷⁶ Karş. *Şıpka*, s. 256; Erdem, s. 309 ve s. 309 dñn. 551.

⁷⁷ *Gençcan*, özel hal değeri kavramını, *Kılıçoğlu* ve *Şıpka* hakkaniyet değeri kavramını, *Acar* ise takdiri değer ifadesini tercih etmektedir. Bkz. Ömer Uğur Gençcan, *Mal Rejimleri Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 316; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, Genişletilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 53; Ahmet Kılıçoğlu, *Katki - Katılma Alacağı (Bilirkişi Raporları, Yargıtay İçtihatları, Tahliller)*, 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021, s. 139; *Şıpka*, s. 255; *Acar*, s. 282.

suz sonuç öngörülmüş ve bu sonuçların hesaplanan değer için uygun bir miktarda artırılmasıyla giderilmesi amaçlanmıştır.⁷⁸ Buna karşılık doktrinde bazı yazarlar⁷⁹ TMK m.234 hükmünün yalnızca TMK m.233 hükmünün (gelir değerinin) değil, TMK m.232 hükmünün (sürüm değerinin) uygulanması durumunda ortaya çıkabilecek hakkaniyete aykırı sonuçların giderilmesi için de düzenlendiği görüşündedirler.

TMK m.234 hükmünde değer artırımı için özel hallerin bulunması şart koşulmuş olsa da özel hal kavramına ilişkin bir tanımlamada bulunulmamıştır. Bu yönüyle TMK m.233 hükmünde bir hüküm içi boşluk söz konusudur. Hükümün ikinci fıkrasında ise bazı haller belirtilerek özellikle bunların özel hallerden sayılacağı düzenlenmiştir. Buna göre sağ kalan eşin geçim koşulları, tarımsal işletmenin alım değeri, tarımsal işletme kendisine ait olan eşin mali durumu ve bu eşin yaptığı yatırımlar özel hallerdir (TMK m.234/II). Hükümde kullanılan “*özelliikle*” ifadesinden açıkça anlaşılacağı üzere özel haller yalnızca bu sayılanlardan ibaret değildir.⁸⁰ Nitekim hükmün gerekçesinde de bu hallerin yalnızca örnek olarak sayıldığı ayrıca belirtilmiştir.⁸¹ Bu bakımdan hâkim, hükümde özel hal olarak belirtilen haller dışındaki bir hali de özel hal olarak nitelendirebilir. Kanun koyucunun özel hal kavramına ilişkin bir tanımlamada bulunmamış olması sebebiyle hükümde örnek olarak sayılan özel haller hâkime bunun dışındaki diğer hallerin özel hal olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda takdir hakkını kullanırken (TMK m.4) yol gösterici nitelikte olacaktır.⁸²

Kanun hükmünce özel hal olarak kabul edilen sağ kalan eşin geçim koşullarına göre artırım yapıp yapılmayacağı hususunda eşin evlilik süresince içinde bulunduğu hayat standardı ölçü alınır.⁸³ Ancak artırımın üst sınırı her hâlükârda değer biçmede sürüm değerinin esas alınması halinde eşin elde edeceği değer olarak kabul edilmektedir.⁸⁴ Hükümde yalnızca mal rejiminin ölüm sebebiyle sona

⁷⁸ Nuspliger, Art. 213, N. 1; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 213, N. 64; Zeytin, N. 672; Şıpka, s. 255; Gümüş, s. 374.

⁷⁹ Acar, s. 282; Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 139.

⁸⁰ Tuor / Schnyder / Schmid / Jungo, § 32, N. 64; Kılıçoğlu, *Katılma Alacağı*, s. 139; Dural / Ögüz / Gümüş, N. 1218; Acabey, s. 144-145; Acar, s. 282; Gümüş, s. 373-374; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 510.

⁸¹ TMK m.234 hükmünün madde gerekçesinin üçüncü fıkrası şu şekildedir: “*Maddenin ikinci fıkrası özel durumlara örnek niteliğinde olmak üzere sağ kalan eşin geçim koşulları, tarımsal işletmenin alım değeri, tarımsal işletme kendisine ait olan eşin yaptığı yatırımlar ve bu eşin mali durumlarını saymıştır. Bunlar göz önünde tutulmak suretiyle hesaplanan değer gerektiğinde uygun bir miktarda artırılabilir.*” [https://0214uf2zm-y-https-www-lexpera-com-tr-proxy2.marmara-elibrary.com/mevzuat/gerekceler/turk-medeni-kanunu-madde-gerekceleri/1/madde-234_\(Çevrimiçi\), \(Erişim Tarihi: 10.05.2021\).](https://0214uf2zm-y-https-www-lexpera-com-tr-proxy2.marmara-elibrary.com/mevzuat/gerekceler/turk-medeni-kanunu-madde-gerekceleri/1/madde-234_(Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 10.05.2021).)

⁸² Şıpka, s. 255; Şıpka / Özdoğan, s. 392.

⁸³ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213, N. 76; Zeytin, N. 673.

⁸⁴ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213, N. 75; Zeytin, N. 672.

ermesi hali dikkate alınarak sağ kalan eşin geçim koşulları özel hal olarak belirtilse de bu hükmün boşanan eş bakımından da uygulanabileceği düşünülmektedir.⁸⁵

Tarımsal işletmelere TMK m.233/I hükmünce gelir değeri üzerinden değer biçildiği için tarımsal işletmenin alım değerinin bir eşin edinilmiş mallarından karşılanması ve bu değer gelir değerinden yüksek bir değer olması durumunda tarımsal işletmenin maliki olan eşin edinilmiş malının değeri azalmış olur. Değer azalmasının önemli ölçüde fazla olması durumunda hakkaniyete aykırı bir sonuç ortaya çıkar. Kanun koyucu tarımsal işletmenin alım değerini özel haller arasında sayarak bu hususa işaret etmiştir.⁸⁶

Tarımsal işletme kendisine ait olan eşin mali durumu özel haller arasında sayılan bir diğer husustur. Buna göre tarımsal işletme kendisine ait olan eş, tarımsal işletmesi için gelir değerinden daha yüksek bir değer hesaplanması durumunda da işletmesini rahatlıkla sürdürebilecek durumdaysa bu durumda da hâkimin gelir değerini uygun bir miktarda artırabileceği savunulmaktadır.⁸⁷

TMK m.234 hükmünün, TMK m.233 hükmünce belirlenen gelir değerinin artırılmasının yanında TMK m.232 hükmünce belirlenen sürüm değerinin artırılmasında da uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır.

Doktrinde bir görüşe göre,⁸⁸ TMK m.234 hükmü hem TMK m.232 hükmünce belirlenen sürüm değerinin hem de TMK m.233 hükmünce belirlenen gelir değerinin artırılmasında uygulanabilir. Buna karşılık diğer görüşe göre,⁸⁹ TMK m.232 hükmüne göre belirlenen sürüm değerinin bu hükme dayanılarak artırılması mümkün değildir.

Yargıtay vermiş olduğu bir kararda bir aracın sürüm değerinin tespitine ilişkin olarak somut olayda TMK m.234 hükmünün uygulama alanı bulup bulmadığının mahkemece araştırılması gerektiğine hükmetmiştir.⁹⁰ Bu karardan anlaşılacağı üzere Yargıtay, TMK m.234 hükmünün TMK m.232 hükmünce belirlenen sürüm değerinin artırılmasında da uygulanabileceği görüşündedir.

Kanaatimizce TMK m.234 hükmünün yalnızca TMK m.233 hükmünce belirlenen gelir değerinin artırılmasında uygulanabileceği yönündeki görüşün üstün tutulması gerekir. Nitekim, bu görüş kanunun sistematığı ile de uyum içindedir.

⁸⁵ Nuspliger, Art. 213, N. 3; Hausheer / Aebi-Müller, Art. 213; N. 6; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213; N. 77; Zeytin, N. 672; Gümüş, s. 374.

⁸⁶ Nuspliger, Art. 213, N. 3; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213; N. 78; Zeytin, N. 673; Gümüş, s. 374-375.

⁸⁷ Nuspliger, Art. 213, N. 3; Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213, N. 80; Zeytin, N. 674; Gümüş, s. 375.

⁸⁸ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallar, s. 53; Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 139; Acar, s. 282.

⁸⁹ Şıpka / Özdoğan, s. 393.

⁹⁰ Yarg., 8. HD., E. 2012/13656, K. 2013/7997, T. 27.05.2013, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 11.05.2021).

Şöyle ki, kanunun sistematüğinde, sürüm değeri bir numaralı başlık altında düzenlenirken (1. Sürüm değeri), gelir değeri iki numaralı başlık altında düzenlenmiş (2. Gelir değeri) ve bu başlık “genel olarak” (a. Genel olarak) ve “özel haller” (b. özel haller) şeklinde iki ayrı alt başlık altında düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere kanunun sistematüğinde özel haller, sürüm değerinden ayrı olarak, gelir değeri başlığı altında düzenlenmiştir. Özel hallerin düzenlendiğı TMK m.234/II hükmünde özel hal olarak sayılan “tarımsal işletmenin alım değeri”, “tarımsal işletme kendisine ait olan eşin yaptığı yatırımlar veya mali durumu” halleri de bu hükmün özel olarak tarımsal işletmeler için uygulanacak olan gelir değerinin artırılmasında uygulanmak üzere düzenlendiğine işaret etmektedir.

Kanun koyucu özel hallerin değerlendirilmesinde olduğu gibi, özel hallerin gerektirdiğı hallerde hesaplanan değer artırılmasında da “uygun bir miktar artırabilir” demek suretiyle hâkime bu konuda da bir takdir yetkisi (TMK m.4) tanımıştır.

TMK m.233 hükmünde her ne kadar hesaplanan değer artırılmasında miktar bakımından bir üst sınır çizilmemiş olsa da doktrinde hâkimin hesaplanan değerdeki yapacağı artırımın üst sınırının sürüm değeri olduğu ileri sürülmektedir.⁹¹

Kanaatimizce TMK m.233 hükmünce hesaplanan gelir değerinin, özel hallerin gerektirmesi sebebiyle artırılmasının üst sınırının sürüm değeri olarak belirlenmesi yerine, üst sınırın tarımsal işletmenin işletilmesine devam edilmesini engellemeyecek en yüksek değer olarak kabul edilmesi daha yerinde olacaktır. Zira kanun koyucu TMK m.233 hükmünde genel olarak başlığı altında tarımsal işletmelerin gelir değeri üzerinden hesaplanmasını düzenleyerek bu hükmün esas olarak uygulanması gerektiğini belirtmiş; TMK m.234 hükmünde ise bu hükmün katı şekilde uygulanmasında ortaya çıkacak olumsuzlukları bir ölçüde azaltmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde, TMK m.233 hükmünce hesaplanan gelir değerinin, özel hallerin gerektirmesi sebebiyle sürüm değerine kadar artırılması kimi zaman tarımsal işletmenin işletilmesine devam edilmesini engelleyebilir. Bu ise tarımsal işletmenin gelir değerine göre hesaplanmasını düzenleyen TMK m.233 hükmünün düzenlenme amacına aykırı olur.

Bu noktada değerlendirilmesi gereken bir diğer husus, hesaplanan değerde TMK m.234 hükmüne göre artırım yapılabilmesi için hâkimden bu yönde bir talepte bulunulmasının gerekip gerekmeyeceğidir. Doktrinde bu hükmün uygulanabilmesi için bu yönde hâkimden talepte bulunulmasının gerekli olduğu kabul edilmektedir.⁹² Diğer bir deyişle hâkim, özel halin bulunduğunu re’sen dikkate alarak hesaplanan değeri artıramaz.

⁹¹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-213, N. 70; Şıpka, s. 255; Zeytin, N. 676; Şıpka / Özdoğan, s. 393.

⁹² Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 212-212, N. 73; Gümüş, s. 375.

II. TASFİYEDE DEĞER BİÇME ZAMANI

Kanun koyucu, tasfiyeye konu mallara değer biçilirken hangi anın esas alınacağına ilişkin olarak TMK m.235 hükmünde bir düzenleme getirmiştir. Hükmün birinci fıkrasında mal rejiminin sona erdiği anda mevcut olan edinilmiş mallar bakımından değer biçme anı belirlenirken, hükmün ikinci fıkrasında eklenecek değerler ilişkin TMK m.229 hükmüne konu mallar için değer biçme anı belirlenmiştir. Ancak katılma alacağının tespitinde değer artış payı alacağının ve denkleştirme miktarının ve edinilmiş mallara ilişkin borçların da hesaba katılması gerekir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu mallara değer biçme anı hangi an olursa olsun daima göz önünde tutulması gereken önemli bir husus, bu mallara edinilmiş mallara katılma rejiminin sona erdiği andaki durumları esas alınarak değer biçilmesi gerektiğidir.⁹³ Tasfiyede eşlerin gerek kişisel mallarının gerekse edinilmiş mallarının, mal rejiminin sona erdiği andaki durumlarına göre ayrılacağına ilişkin TMK m.228/I hükmü bu durumun hukuki dayanağıdır. Yargıtay kararlarında da malların mal rejiminin sona erdiği andaki nitelik, seviye ve aşamaya göre değerlendirileceği belirtilerek bu hususun altı çizilmektedir.⁹⁴ Buna karşılık Yargıtay'ın TMK m.228/I hükmüne atıf yaparak bu durumun altını çizdiği kararlardan birinde buna rağmen tasfiyeye konu mala mal rejiminin sona erdiği andaki durumuna göre değil de bu malın devredildiği tarihteki (TMK m.235/II) durumuna değer biçilmesi gerektiğini belirtmesi hatalı olmuştur.⁹⁵

A. Mal Rejiminin Sona Erdiği Sırada Mevcut Bulunan Edinilmiş Mallar Bakımından

Mal rejimi eşlerden birinin ölümüyle veya eşlerin başka bir mal rejimini kabul etmeleriyle sona erebileceği gibi mahkemece evliliği iptaline, evlenmenin boşanma sebebiyle sona ermesine veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesiyle de sona erebilir (TMK m.225). Mal rejiminin sona ermesi yukarıda belirtilen hallerde kendiliğinden gerçekleşir. Diğer bir deyişle eşlerin bu hallerde mal rejiminin sona ermesi için ayrıca bir talepte bulunmasına veya bu konuda anlaşmaya varmalarına gerek yoktur. Buna karşılık mal rejiminin sona ermesine bağlı olarak yapılacak mal rejiminin tasfiyesi için tarafların anlaşması, bunun mümkün olmaması halinde ise mahkemeye başvurulması gerekir.

⁹³ Acabey, s. 144; Acar, s. 280.

⁹⁴ Yarg. 8. HD. E. 2016/11982, K. 2018/17470, T. 17.10.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2018/10380, K. 2018/14370, T. 26.06.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 13.05.2021; Yarg. 8. HD. E. 2016/2959, K. 2018/12961, T. 22.05.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

⁹⁵ Yarg. 8. HD. E. 2016/11982 K. 2018/17470 T. 17.10.2018, www.hukukturk.com (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

Bu bakımdan mal rejiminin sona ermesi ile mal rejiminin tasfiyesinin yapılması arasında çoğu kez bir zaman farkı bulunur. Bu zaman farkı kısa olabileceği gibi uzun da olabilir. Ülkemizde mal rejiminin tasfiyesi genellikle mahkeme kararıyla gerçekleştiğinden zaman farkı da genellikle uzun olmaktadır.

Mal rejiminin sona erdiği an ile tasfiyenin anı arasında uzun bir sürenin geçmesi halinde bu süre içinde tasfiyeye konu malların değerinin düşmesi veya artması da kaçınılmazdır. Bu durumda tasfiyede tasfiyeye konu mallara hangi andaki sürüm değerine göre değer biçileceği sorunu karşımıza çıkar.

Kanun koyucu TMK m.235/I hükmünde mal rejiminin sona erdiği anda mevcut olan edinilmiş malların tasfiye anındaki değerleriyle hesaba katılacağını düzenleyerek bu konuda tasfiye anını tercih etmiştir.

Kanun koyucunun edinilmiş malların mal rejiminin sona erdiği andaki değerleri yerine tasfiye anındaki değerleriyle hesaba katılacağını düzenlemiş olması kanaatimizce yerinde olmuştur. Gerçekten de tasfiyeye konu mallar mal rejiminin sona erdiği andaki değeriyle hesaba katılsaydı tespit edilen Türk Lirası cinsinden değer alım gücü tasfiye anına kadar aradan geçen zamanda enflasyona bağlı olarak önemli ölçüde düşecekti. Ayrıca tasfiye anında malın değerinin artmasına rağmen malın mal rejiminin sona erdiği andaki düşük değerinin hesaba katılması veya tasfiye anında malın değerinin düşmesine rağmen malın mal rejiminin sona erdiği andaki yüksek değerinin hesaba katılması eşlerden birinin veya diğerinin aleyhine sonuç doğuracaktı.⁹⁶ Ayrıca tasfiye sırasında geçmişteki bir anın (mal rejiminin sona erdiği anı) malların değerinin belirlenmesinde esas alınması değer tespitinde de zorluklar yaşanmasına sebep olacaktı.

Kanun koyucu tasfiye anını ölçüt almakla tasfiyeye konu malların güncel değerleri üzerinden hesaba katılmasını ve böylelikle mal rejiminin sona ermesinden sonra tasfiyeye konu malların değerinde yaşanan artış ve düşümlere her iki eşin birlikte katlanmasını tercih etmiştir.⁹⁷

TMK m.235/I hükmündeki tasfiye anı ölçütünden tasfiyeye konu malların güncel değerleri üzerinden hesaba katılacağı anlaşılmalı birlikte tasfiye anı ile tam olarak hangi anın kastedildiğinin belirlenmesi gerekir. Hükümde bu konuda açıklık bulunmamasıyla birlikte burada tasfiyenin sona erdiği, tamamlandığı anın kastedildiği kabul edilmektedir.⁹⁸ Bu anın somut olaydaki tasfiyenin gerçekleştirilme şeklinde göre belirlenmesi gerekir. Eşler kendi aralarında veya bir eş ile diğer eşin mirasçıları arasında tasfiye sırasında bir anlaşma ile tasfiye anı belirlenebileceği gibi doğrudan katılma alacağının miktarı da belirlenebilir. Bu halde

⁹⁶ Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 40; Acar, s. 274; Şıpka, s. 257; Ayrıca bkz. Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallar, s. 274.

⁹⁷ Nuspliger, Art. 214, N. 1; Jungo, Art. 214, N. 1; Sarı, s. 223, 225; Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 137; Zeytin, s. 285; Acar, s. 275-276; Karş. Gümü, s. 375.

⁹⁸ Öztan, s. 479; Şıpka, s. 258.

birinci durumda tasfiye anı tarafların üzerinde uzlaştıkları an, ikinci durumda ise anlaşmanın yapıldığı tarih olacaktır.⁹⁹ Buna karşılık tarafların bu yönde bir anlaşması yoksa tasfiye mahkeme kararıyla gerçekleşecektir. Bu durumda doktrindeki hâkim görüş, tasfiye anının mahkeme tarafından verilen tasfiye kararı tarihi olacağı kabul edilmektedir.¹⁰⁰ Yargıtay uygulaması da bu yöndedir.¹⁰¹ Buna karşılık doktrinde azınlıkta kalan bir görüşe göre, tasfiye anı mahkeme tarafından son yapılan keşif ve bilirkişi incelemesinin yapıldığı tarihtir.¹⁰²

Tasfiyenin mahkeme kararıyla gerçekleşmesi durumunda tasfiye anı mahkemenin tasfiye kararını verdiği tarih olarak kabul edildiği için teorik olarak tasfiyeye konu mallara kararın verileceği tarihte değer biçilmesi ve aynı gün kararın verilmesi gerekir. Buna karşılık tasfiyeye konu mallara değer biçilmesi teknik bir konu olduğu için uygulamada değer biçme işlemi bilirkişiler aracılığıyla yapılmaktadır. Yargıtay'da kararlarında değer biçme işleminde bilirkişilerden yardım alınabileceğini, hatta bazı kararlarında alınması gerektiğini açıkça ifade etmektedir.¹⁰³ Bilirkişinin tasfiyeye konu mallara değer biçtiği raporun yargılama sürecinde taraflara sunulması, tarafların rapora itirazda bulunması, raporun ve itirazların hâkim tarafından incelenmesi ve genel olarak ülkemizdeki yargılama süreleri düşünüldüğünde bilirkişinin tasfiyeye konu mallara değer biçtiği tarihte mahkemenin tasfiye kararını vermesi mümkün görünmemektedir. Doktrindeki yazarlar bu durumu göz önüne alarak hükmün uygulanmasında tasfiyeye konu mallara değer biçilmesinin “karara en yakın tarihte” yapılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.¹⁰⁴ Yargıtay uygulaması da bu yöndedir.¹⁰⁵

⁹⁹ Sarı, s. 222; Gümüş, s. 375; Şıpka, s. 258.

¹⁰⁰ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 214, N. 10; Hausheer / Aebi-Müller, Art. 214, N. 5; Nuspliger, Art. 214, N. 1; Jungo, Art. 214, N. 2; Dural / Öğüz / Gümüş, N. 1219; Sarı, s. 222; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallar, s. 222; Acar, s. 274; Gümüş, s. 375; Şıpka, s. 259; Erdem, s. 309.

¹⁰¹ Yarg. 8. HD. E. 2019/5851, K. 2019/11251, T. 11.12.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 14.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2016/20532, K. 2019/771, T. 23.01.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 14.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2016/11982, K. 2018/17470, T. 17.10.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 14.05.2021).

¹⁰² Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 42. Yazar ilgili eserin bir başka yerinde mahkeme kararına dayanan tasfiyede tasfiye anı için düşünülebilecek olan en son anın mahkeme kararının verildiği tarih olduğunu ifade etmiştir. Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 137.

¹⁰³ Yarg. 8. HD. E. 2019/6000, K. 2019/10813, T. 02.12.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2019/5567, K. 2019/10676, T. 28.11.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2018/10380, K. 2018/14370, T. 26.06.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

¹⁰⁴ Dural / Öğüz / Gümüş, N. 1219; Acar, s. 276; Sarı, s. 223; Gümüş, s. 375; Zeytin, s. 185; Erdem, s. 309.

¹⁰⁵ Yarg. 8. HD. E. 2019/5567, K. 2019/10676, T. 28.11.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2019/4622, K. 2019/10918, T. 04.12.2019, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2016/11982, K. 2018/17470, T. 17.10.2018, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

Hâlihazırda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin başkanlığını yürüten *Gençcan*,¹⁰⁶ hâkim karar aşamasına geldiğinde bilirkişiden tasfiyeye konu mallara değer biçilmesini talep ederken kararı vereceği tarihi hesap ederek bilirkişiye bunu bildirmeli ve bilirkişiden bu tarihe göre değerlendirme yapmasını istemelidir. Bu görüş doktrinde bazı yazarlar tarafından da desteklenmektedir.¹⁰⁷ Ayrıca doktrinde hâkimin bilirkişi raporundan sonra karar tarihine kadar geçen sürede malların değerinde yaşanan değişimleri de değer belirlenmesinde kendisinin takdir edebileceği belirtilmektedir.¹⁰⁸ Kanaatimizce değer tespitinin gelecekteki bir tarihin esas alınarak yapılması durumunda belirlenecek değerler "tahmini" değerler olacağı için tespit bilirkişinin raporu hazırladığı sırada mevcut olan değerler üzerinden yapılması daha yerinde olacaktır. Bununla birlikte hâkimin mesleki tecrübesine dayanarak karar vereceği tarihi öngörüp bilirkişiye bildirmesi ve bilirkişinin mevcut değerlerde karar tarihine kadar ne gibi değişimler beklediğini gerekçeli olarak açıklamasının hâkime rapordan karar tarihine kadar geçen sürede malların değerinde yaşanan değişimleri takdir ederken yardımcı olacaktır. Rapor tarihi ile karar tarihi arasında malların değerini önemli ölçüde etkileyecek bir gelişmenin olması durumunda ise tekrar bilirkişiden değer tespiti istenmesi yerine olacaktır.¹⁰⁹

B. Eklenerek Değerler, Denkleştirme, Değer Artış Payı ve Borçlar Bakımından

TMK m.235/II hükmünce edinilmiş mallara hesapta eklenecek olanların değeri, malın devredildiği tarih esas alınarak hesaplanacaktır. Bu hükümde edinilmiş mallara hesapta eklenecek olanlar ifadesiyle kastedilen TMK m.229 hükmünde düzenlenmiş olan eklenecek değerlerdir. Buna karşılık Yargıtay kararına konu olan bir olayda yerel mahkeme TMK m.229 kapsamına giren bir taşınmaz devri işlemine ilişkin olarak taşınmaza değer biçilmesinde devir tarihindeki değerinin esas alınacağına hükmetmiş, ancak Yargıtay burada taşınmazın tasfiye kararı tarihindeki değerinin esas alınması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.¹¹⁰ Yerel mahkemece TMK m.235/II hükmüne uygun olarak verilmiş olan kararın Yargıtay tarafından kanuna aykırı bir gerekçe ile bozulması hatalı olmuştur. Bu karar *Zeytin*¹¹¹ tarafından da eleştirilerek, bu yönde bir kararın yalnızca malın

¹⁰⁶ Gençcan, s. 314.

¹⁰⁷ Şıpka, s. 261.

¹⁰⁸ Gümüş, s. 375; Bilirkişi raporu ile karar tarihi arasında uzun bir sürenin geçmesi durumunda değer artış ve azalışlarının göz önüne alınması gerektiği yönünde: Kılıçoğlu, Katılma Alacağı, s. 42; Acar, s. 280.

¹⁰⁹ Durum ve koşullara göre gerektiğinde bilirkişiden yeni bir rapor talep edilebileceği yönünde: Gümüş, s. 375.

¹¹⁰ Yarg. 8. HD. E. 2015/7311, K. 2016/15935, T. 22.11.2016, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

¹¹¹ Zeytin, N. 634.

muvazaalı olarak elden çıkarılması ve buna rağmen malı elden çıkaran eşin mal üzerinde fiili olarak tasarrufta bulunmaya devam ettiği istisnai durumlarda kabul edilebileceği belirtilmiştir.

Denkleştirme miktarı ve değer artış payı bakımından öncelikle bunların düzenlendiği özel hükümlere bakılması gerekir. Kişisel mallar ile edinilmiş mallar arasında denkleştirme TMK m.230 hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre denkleştirme iki şekilde gerçekleşebilir. Birinci ihtimal TMK m.230/I hükmünde düzenlenmiştir. Hüküm şu şekildedir:

“Bir eşin kişisel mallara ilişkin borçları edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçları kişisel mallarından ödenmiş ise, tasfiye sırasında denkleştirme istenebilir.”

Bu hükme göre denkleştirme miktarının tespiti kolaydır. Zira hükümdeki “ödenmiş” ifadesinden de anlaşılacağı üzere burada çoğu zaman parasal bir miktarın ödenmesi söz konusudur. Tasfiye anında da denkleştirme talebinde ödenecek olan bu miktardır.

Denkleştirmede ikinci ihtimal ise TMK m.230/III hükmünde düzenlenmiştir. Hüküm şu şekildedir:

“Bir mal kesiminden diğer kesimdeki malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulmuşsa, değer artması veya azalması durumunda denkleştirme, katkı oranına ve malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmışsa hakkaniyete göre yapılır.”

Bu hükme göre denkleştirme miktarının tespit edilebilmesi için katkıda bulunan malın değerinin iki farklı zamanda tespit edilmesi gerekmektedir. İlk olarak katkıda bulunulan malın katkıda bulunulduğu andaki değerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Daha sonra ise tasfiye zamanındaki değerinin tespit edilmesi gerekecektir.¹¹²

Değer artış payı ise TMK m.227 hükmünde düzenlenmiştir. TMK m.227/I hükmü şu şekildedir:

“Eşlerden biri diğerine ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur ve bu alacak o malın tasfiye sırasındaki değerine göre hesaplanır; bir değer kaybı söz konusu olduğunda katkının başlangıçtaki değeri esas alınır.”¹¹³

¹¹² Katkıda bulunulan malın daha önce elden çıkmış olduğu durumda denkleştirme miktarının hakkaniyete göre nasıl belirleneceğini daha önce açıklamıştır. Bkz. yukarıda I. A. 3.

¹¹³ Katkıda bulunulan malın daha önce elden çıkmış olduğu durumda diğer eşe ödenecek alacağın hâkim tarafından hakkaniyete göre nasıl belirleneceğini yukarıda açıklamıştık. Bkz. yukarıda I. A. 3.

Bu hükme göre değer artış payı miktarının tespitinde de tıpkı TMK m.230/III hükmünce denkleştirme miktarını tespit ederken uygulanacak olan yöntem uygulanacaktır. Buna göre ilk olarak katkıda bulunulan malın katkıda bulunulduğu andaki değerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Daha sonra ise tasfiye zamanındaki değerinin tespit edilmesi gerekecektir. Ancak burada katkıda bulunulan malda bir değer azalması söz konusu olursa katkının yapıldığı andaki değeri ne ise o değer değer artış payı olarak istenebilecektir.

Denkleştirme ve değer artış payına ilişkin açıklamalardan anlaşılacağı üzere kanun koyucu bunların miktarının tespit edilebilmesi için bir oranlama yapılması gerektiğinde katkıda bulunulan malın değerinin belirlenmesi anı olarak tasfiye anını esas almıştır. Bu bakımdan gerek değer artış payına ilişkin TMK m.227/I hükmünün gerekse denkleştirmeye ilişkin TMK m.230/III hükmünün TMK m.235/I hükmüyle uyum içinde olduğu görülmektedir.¹¹⁴

Borçlar bakımından değer biçme anı konusunda bir ayırım yapılması gerekir.¹¹⁵ Borç Türk Lirası cinsinden bir para borcu ise borcun hâlihazırdaki değeri kendiliğinden belli olduğundan işin niteliği gereği değer biçme ve dolayısıyla değer biçme anının belirlenmesine gerek kalmaz.¹¹⁶ Buna karşılık para borcu dışındaki borçlara da değer biçilmesi gerektiği ve değer biçme anının TMK m.235/I hükmünce belirlenen tasfiye anı olduğu kabul edilmektedir.¹¹⁷ Yabancı para borçları bakımından da aynı kuralın geçerli olması gerektiği doktrinde ileri sürülmüştür.¹¹⁸ Kanaatimizce mal rejiminin sona erdiği andan tasfiye anına kadar tasfiyeye konu mallardaki değer artışı ve azalmalarına birlikte katlanan eşlerin Türk Lirası cinsinden para borcu dışındaki borçlar bakımından da aynı kurala tabi olması gerekir.

C. Mal Rejiminin Sona Ermesinden Sonra Tarafların Malvarlığından Çıkan Mallar Bakımından

Mal rejiminin sona ermesinden sonra tasfiye anına kadar çoğu zaman uzun bir sürenin geçeceği göz önüne alındığında mal rejiminin sona erdiği anda eşlerin malvarlıklarında bulunan tasfiyeye konu malların tasfiye sırasında malvarlığında bulunmaması söz konusu olabilir. Tasfiyeye konu olan ancak tasfiye anında eşlerin malvarlığında bulunmayan bu mallara hangi anda değer biçileceği, bu durumda da TMK m.235/I hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı hususu doktrinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

¹¹⁴ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 214, N. 7; Şipka da burada TMK m.227/I ve m.230/III hükmü gereğince TMK m.235/I hükmünün uygulanacağını belirtmiştir. Şipka, s. 258.

¹¹⁵ Para borcu dışındaki borçlara ve hatta yabancı para borçlarına bunların sürüm değeri üzerinden değer biçilmesi gerektiğini daha önce belirtmiştik. Bkz. yukarıda I. A. 3.

¹¹⁶ Acar, s. 275; Karş. Jungo, Art. 211, N. 10.

¹¹⁷ Sarı, s. 216, 226; Acar, s. 276; Şipka, s. 249; Şipka / Özdoğan, s. 389.

¹¹⁸ Jungo, Art. 211, N. 10; Acar, s. 278-279; Şipka / Özdoğan, s. 397.

Doktrinde bir görüşe göre,¹¹⁹ mal rejiminin sona ermesinden sonra ve tasfiye anından önce tasfiyeye konu malın ivaz karşılığında elden çıkarılması söz konusu malın tasfiye anındaki değeriyle hesaba katılacağına ilişkin TMK m.235/I hükmü uygulama alanı bulmaz. Burada elde edilen ivazın hesaba katılması gerekir.

Buna karşılık bizim de katıldığımız diğer görüşe göre,¹²⁰ mal rejiminin sona ermesinden sonra ve tasfiye anından önce tasfiyeye konu malın ivaz karşılığında elden çıkarılması TMK m.235/I hükmünün uygulanmasını engellemez. Sadece elden çıkarılan malın, mal rejiminin sona erdiği haliyle tasfiye anında da ilgili eşin malvarlığında mevcut olduğu varsayılır ve buna göre tasfiye anındaki değeri hesap edilir.

Yargıtay, uygulaması da bizim katıldığımız görüş yönündedir.¹²¹ Örneğin Yargıtay, tasfiyeye konu taşınmazın mal rejiminin sona ermesinden sonra ve tasfiyeden önce tasfiyeye konu bir taşınmazın üçüncü kişiye devredilerek elden çıkarıldığı bir olayda TMK m.235/I hükmünün uygulanması gerektiğini, burada devir anında yerine geçen değer veya devir anındaki rayiç değer göz önüne alınamayacağını açıkça belirtmiştir.¹²²

Mal rejiminin sona ermesinden sonra ve tasfiye anından önce tasfiyeye konu malın eşlerin malvarlığında bulunmamasının sebebi tasfiyeye konu malın bağışlanmasından veya tüketilmesinden de kaynaklanabilir. Bu durumda da bu mallara hangi anda değer biçileceği, bu TMK m.235/I hükmünün burada uygulanıp uygulanmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır.

Doktrinde bir görüş,¹²³ burada TMK m.235/II hükmünün kıyasen uygulanması gerektiğini ve tasfiyeye konu mala bağışlandığı veya tüketildiği anda değer biçilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Buna karşılık bizim de katıldığımız diğer görüşe göre,¹²⁴ burada da bağışlanan veya tüketilen malın tasfiye anında da ilgili eşin malvarlığında mevcut olduğu varsayılır ve buna göre tasfiye anındaki değeri hesap edilir.

¹¹⁹ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 214, N. 9; Nuspliger, Art. 214, N. 2; Jungo, Art. 214, N. 3; Gümüş, s. 376; Karş. Acar, s. 279.

¹²⁰ Sarı, s. 224-225; Şıpka, s. 263; Zeytin, N. 623; Şıpka / Özdoğan, s. 394; Karş. Acar, s. 279.

¹²¹ Yarg. 8. HD. E. 2014/15723, K. 2015/7176, T. 30.03.2015, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 15.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2012/11612, K. 2013/7826, T. 23.05.2013, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 15.05.2021); Yarg. 8. HD. E. 2012/7064, K. 2013/3553, T. 14.03.2013, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 15.05.2021).

¹²² Yarg. 8. HD. E. 2012/11612, K. 2013/7826, T. 23.05.2013, www.hukukturk.com, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 15.05.2021).

¹²³ Hausheer / Reusser / Geiser, Art. 214, N. 9; Gümüş, s. 376-377; Nuspliger, Art. 214, N. 2.

¹²⁴ Sarı, s. 224-225; Şıpka, s. 263; Zeytin, N. 624; Şıpka / Özdoğan, s. 394.

SONUÇ

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde kural olarak tasfiyeye konu mallara değer biçilirken bu malların sürüm değeri esas alınacaktır (TMK m.232). Kanun koyucunun bu şekilde bir düzenleme getirmesinin amacı tasfiyeye konu malların değerlerinin belirlenmesinde ölçü alınacak değeri belirlemek ve böylece tasfiyede malların değerinin belirlenmesinde ortaya çıkabilecek sorunları engellemektir.

TMK m.232 hükmünde bir malın sürüm değeriyle kastedilen tasfiyeye konu olan malın serbest piyasada ve normal şartlar altında sahip olduğu değer para cinsinden ifade edilmesidir. Tasfiyeye konu olan ve çeşitlilik arz eden malların her birinin parasal karşılığını tespit etmek uzmanlık gerektiren teknik bir iştir. Bu nedenle Yargıtay kararlarında hâkimin değer biçmede konunun uzmanı bilirkişi veya bilirkişilerden yardım alabileceği belirtilmektedir. Uygulamada da değer biçme işlemi bilirkişiler yardımıyla yapılmaktadır. Somut olarak bir mala değer biçilmesi teknik bir iş olsa da tasfiyeye konu mallara değer biçmede hangi yöntemin esas alınacağı ve değer biçme işlemi sırasında hangi hususların dikkate alınması gerektiği meselesi hukukun konusudur oluşturmaktadır. Bu nedenle doktrinde hem genel olarak hem de somut bazı malvarlığı unsurları bakımından değer biçmede dikkate alınması gereken hususlar ortaya koyulmakta, Yargıtay da değer biçilirken uygulanan metodun hukuki denetimini yapmaktadır.

Kural, tasfiyeye konu mallara değer biçilirken bu malların sürüm değerinin esas alınması olsa da bazı durumlarda bu kurala istisna getirilmiştir. Değer artış payı ve denkleştirme miktarının tespiti bakımından katkıda bulunulan mal tasfiye anından önce elde çıkarılmış ise değer artış payı ve denkleştirme miktarı hakkaniyete göre belirlenecektir.

Tasfiyeye konu mallara değer biçilirken bu malların sürüm değerinin esas alınacağına ilişkin kuralın bir diğer istisnası (belli şartlar altında) tarımsal işletmelere değer biçilmesinde gelir değerinin esas alınacağına ilişkin TMK m.233/I hükmüdür. Çoğu zaman sürüm değerinden daha düşük bir değer olan gelir değerinin tarımsal işletmelere değer biçilmesinde esas alınmasının amacı tarım politikası gereği tarımsal işletmelerin varlığını sürdürebilmesini sağlamaktır. Hüküm bu yönüyle kamu yararına ilişkin olduğu için emredici hukuk kuralı niteliğindedir. TMK m.233/I hükmü tarımsal işletmelerin varlığını sürdürebilmesi amacıyla düzenlenmiş olduğundan kanaatimizce tarımsal işletmenin gelir değeri sürüm değerinden fazla ise TMK m.233/I hükmü değil, genel kural olan TMK m.232 hükmü uygulanmalı ve tarımsal işletmeye sürüm değeri üzerinden değer biçilmelidir.

Gelir değeri kavramı Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik m.4/g hükmünde, tarımsal işletme kavramı ise Tarım Kanunu m.3/i hükmünde tanımlanmıştır. Gelir değerinin tespiti Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik m.5 hükmünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Gelir değerine ilişkin TMK m.233/II hükmünün anlamı ile hükmün mehz kanundaki karşılığı olan ZGB Art. 212/II hükmünün anlamı farklıdır. TMK m.233/II hükmünün sözünden çıkan anlama göre TMK m.233/I hükmü sayesinde tarımsal işletmesi sürüm değeri yerine gelir değeri üzerinden hesaplanarak ekonomik anlamda korunan tarımsal işletmenin maliki veya mirasçıları, değer artış payı veya katılma alacaklarına ilişkin olarak diğer eşten talepte bulunurken de tarımsal işletmenin gelir değeri üzerinden hesaplanmasını talep edebileceklerdir. Buna karşılık ZGB Art. 212/II hükmüne göre tarımsal işletmenin maliki veya mirasçılarının, diğer eşe karşı değer artış payı ve katılma alacağı ileri sürebilmeleri için öncelikle tarımsal işletmenin değerinin sürüm değeri üzerinden hesaplanması ve bu halde dahi malikin veya mirasçılarının değer artış payı ve katılma alacağı haklarının olması gerekir. Kanaatimizce, TMK m.233/II hükmünün mehz kanundaki karşılığı olan ZGB Art. 212/II hükmüne göre yorumlanması menfaatler dengesine ve hakkaniyete daha uygundur.

TMK m.233 hükmünde gelir değeri genel olarak düzenlendikten sonra TMK m.234 hükmünde “*özel haller*” başlığı altında özel hallerin gerektirdiği takdirde hesaplanan değerün uygun bir miktarda artırılabilmesi düzenlenmiştir. Hükmün ikinci fıkrasında bazı özel haller örnek olarak sayılmıştır.

TMK m.234 hükmü ile tarımsal işletmelerin sürüm değeri yerine (çoğunlukla sürüm değerinden daha düşük bir değer olan) gelir değeri üzerinden değer biçilmesi sonucunda hakkaniyete aykırı bir katılma alacağı hesabının ortaya çıkaracağı olumsuz sonuç öngörülmüş ve bunun giderilmesi amaçlanmıştır. Doktrinde bu hükmün değer biçmede sürüm değerinin esas alındığı durumlarda da uygulanabileceği ileri sürülmektedir. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda bu görüşü desteklemiştir. Hâkimin bu hükme göre yapacağı artırımın üst sınırının sürüm değeri olduğu kabul edilmektedir. Kanaatimizce üst sınırın tarımsal işletmenin işletilmesine devam edilmesini engellemeyecek en yüksek değer olarak kabul edilmesi daha yerinde olacaktır.

TMK m.235/I hükmünde mal rejiminin sona erdiği anda mevcut olan edinilmiş malların tasfiye anındaki değerleriyle hesaba katılacağını düzenlenmiştir. Kanun koyucu tasfiye anını ölçüt almakla tasfiyeye konu malların güncel değerleri üzerinden hesaba katılmasını ve böylelikle mal rejiminin sona ermesinden sonra tasfiyeye konu malların değerinde yaşanan artış ve düşüslere her iki eşin birlikte katlanmasını tercih etmiştir. Tasfiye anı ile kastedilen tasfiyenin sona erdiği, tamamlandığı andır. Bu anın somut olarak hangi an olduğu tasfiyenin gerçekleştirilme şeklinde göre belirlenir.

Eşler kendi aralarında veya bir eş ile diğer eşin mirasçıları arasında tasfiye sırasında bir anlaşma ile tasfiye anı belirlenebileceği gibi doğrudan katılma alacağının miktarı da belirlenebilir. Bu halde birinci durumda tasfiye anı tarafların üzerinde uzlaştıkları an, ikinci durumda ise anlaşmanın yapıldığı tarih olacaktır.

Tarafların bu yönde bir anlaşması yoksa tasfiye mahkeme kararıyla gerçekleşecektir. Bu durumda, teorik olarak tasfiye anı mahkeme tarafından verilen tasfiye kararı tarihidir. Yargıtay da bu görüştedir. Ancak uygulamada değer biçmenin karar günü yapılıp kararın verilmesi mümkün olmayacağı için hükmün uygulanmasında tasfiyeye konu mallara değer biçilmesinin “karara en yakın tarihte” yapılması gerektiği kabul edilmektedir. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir.

TMK m.235/II hükmünce edinilmiş mallara hesapta eklenecek olanların değeri, malın devredildiği tarih esas alınarak hesaplanacaktır. Bu hükümde edinilmiş mallara hesapta eklenecek olanlar ifadesiyle kastedilen TMK m.229 hükmünde düzenlenmiş olan eklenecek değerlerdir.

Denkleştirme miktarı ve değer artış payı bakımından öncelikle bunların düzenlendiği özel hükümlere (TMK m.227, 230) bakılması gerekir. Bu hükümlerde kanun koyucu bunların miktarının tespit edilebilmesi için bir oranlama yapılması gerektiğinde katkıda bulunulan malın değerinin belirlenmesi anı olarak tasfiye anını esas almıştır. Bu bakımdan gerek değer artış payına ilişkin TMK m.227/I hükmünün gerekse denkleştirmeye ilişkin TMK m.230/III hükmünün TMK m.235/I hükmüyle uyum içindedir.

Türk Lirası cinsinden bir para borcu dışındaki borçlara değer biçilmesi gerektiği ve değer biçme anının TMK m.235/I hükmünce belirlenen tasfiye anı olduğu kabul edilmektedir. Bizim de katıldığımız görüşe göre yabancı para borçları bakımından da aynı esas geçerli olmalıdır.

Mal rejiminin sona ermesinden sonra tasfiye anına kadar geçen zamanda tasfiyeye konu malın ivazlı olarak elden çıkarılması, bağışlanması veya tüketilmesi durumunda TMK m.235/I hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır. Bir görüşe göre tüm bu hallerde TMK m.235/I hükmü uygulanacaktır. Diğer bir görüşe göre, burada TMK m.235/I hükmü uygulanmaz. İvazlı devirlerde devir anında elde edilen ivaz, bağışlama ve tüketilmede ise malın bunların gerçekleştiği andaki değeri hesaba katılır. Yargıtay malın ivazlı olarak devredilmesi durumunda TMK m.235/I hükmünün uygulanması yönünde karar vermektedir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde tasfiyeye konu mallara değer biçme anı hangi an olursa olsun, bu mallara edinilmiş mallara katılma rejiminin sona erdiği andaki durumları esas alınarak değer biçilir.

KAYNAKÇA

- ACABEY**, M. Beşir, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi*, Vedat Kitapçılık, İzmir, 1998.
- ACAR**, Faruk, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu Mal Rejimleri Eşin Yasal Miras Payı*, Genişletilmiş, Güncellenmiş 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2016.
- ANTALYA**, O. Gökhan / **TOPUZ**, Murat, *Medeni Hukuk, Giriş - Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri*, Genişletilmiş 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.
- DURAL**, Mustafa / **ÖĞÜZ**, Tufan / **GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku*, 16. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- ERDEM**, Mehmet, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2019.
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, *Mal Rejimleri Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, *Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m.185 - 281)*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- HAUSHEER**, Heinz / **AEBI-MÜLLER**, Regina, *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456 ZGB*, 5. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2014.
- HAUSHEER**, Heinz / **REUSSER**, Ruth / **GEİSER**, Thomas, *Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht*, Band II: Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht, 3. Teilband: Das Güterrecht der Ehegatten, 1. Unterteilband: Allgemeine Vorschriften (Artikel 181 - 195a ZGB), Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftbeteiligung (Artikel 196 - 220 ZGB), Bern 1992.
- JUNGO**, Alexandra, *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB, 3. Auflage, Schukthess Juristische Medien AG, 2016.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, Genişletilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002. (Edinilmiş Mallar)
- KILIÇOĞLU**, Katkı - *Katılma Alacağı (Bilirkişi Raporları, Yargıtay İçtihatları, Tahliller)*, 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021. (Katılma Alacağı)
- NUSPLİGER**, Isabelle, *OFK - Orell Füssli Kommentar, ZGB Kommentar*, 3. Überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag AG, 2016.
- OĞUZMAN**, M. Kemal / **BARLAS**, Nami, *Medeni Hukuk, Giriş - Kaynaklar - Temel Kavramlar*, 26. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.
- ÖZTAN**, Bilge, *Aile Hukuku*, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- SARI**, Suat, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007.
- SİPKA**, Şükran / **ÖZDOĞAN**, Ayça, *Yargıtay Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- SİPKA**, Şükran, *Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, Madde Açıklamalı, Yorumlu - İlgili Yargıtay Kararları - Çözümlü Tasfiye Örnekleri ve Bilirkişi Raporları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- TUOR**, Peter / **SCHNYDER**, Bernhard / **SCHMID**, Jörg / **JUNGO**, Alexandra, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, Schukthess Juristische Medien AG, 2015.

WEHİNGER, Cladua / **REİCH**, Rahel, *OFK - Orell Füssli Kommentar; ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 3., überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag AG 2016.

ZEYTİN, Zafer, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017.

Elektronik Kaynakça

www.hukukturk.com

www.lexpera.com.tr

www.kazanci.com